

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту Закону України
«Про засади державної антикорупційної політики
на 2020–2024 роки»

1. Резюме

Проект Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки» (далі – проект Закону) розроблено відповідно до вимог статті 18 Закону України «Про запобігання корупції» на виконання завдання, визначеного у підрозділі 4.3 розділу «Антикорупційна політика» Програми діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 471.

Метою проекту Закону є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості й системності антикорупційної діяльності усіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування, передусім завдяки затвердженню та успішній реалізації Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки.

2. Проблема, яка потребує вирішення

2.1. Основна проблема, яка потребує вирішення

Проблема, на вирішення якої спрямовано проект Закону, полягає в тому, що вже майже три роки в Україні немає основного стратегічного документа у сфері запобігання та протидії корупції – Антикорупційної стратегії. Це призвело до розбалансованої і малоефективної діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших публічних інституцій у питаннях запобігання та протидії корупції.

Затвердження нової Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки дасть змогу Україні не лише вирішити зазначену проблему, забезпечивши всі публічні інституції надійним антикорупційним дороговказом та інструментарієм на найближчі п'ять років, а й зробити значний стратегічний крок уперед у напрямі мінімізації корупції та суттєво підвищити темпи її соціально-економічного зростання.

Відповідно до статті 18 Закону України «Про запобігання корупції» проект Антикорупційної стратегії має бути розроблено на основі аналізу ситуації щодо корупції, а також результатів виконання попередньої антикорупційної стратегії.

2.2. Аналіз ситуації щодо корупції

Гострота проблеми корупції

Результати численних досліджень свідчать про те, що корупція, як і раніше, залишається однією з найважливіших та найбільш гострих *для населення* проблем.

Так, дослідження, проведене навесні 2020 року за Методикою стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні, засвідчило, що **91,2%** населення України вважає проблему корупції «дуже серйозною» (**69%**) або «скоріше серйозною» (**22,2%**). Настільки ж гострою з позиції громадян є лише проблема

війни на Донбасі (72,7% респондентів вважають цю проблему дуже серйозною, а ще 17,1% – скоріше серйозною)¹.

Дослідження, проведене у січні 2020 року, засвідчило, що **49%** респондентів вважають корупцію *однією з трьох найважливіших проблем для України* (як і у попередньому дослідженні, частіше респонденти зазначали лише війну на Донбасі – 50%)².

У дослідженні Global Corruption Barometer, проведеному у 2016 році для країн Європи та Центральної Азії, зазначено, що **56%** респондентів з України вважають корупцію *однією з трьох найбільших проблем*, які постають перед країною. За цим показником Україна опинилась на 5-му місці серед 42 країн, де проводили це дослідження³.

Про нагальну потребу у вирішенні проблем корупції та незадовільного стану дотримання принципів верховенства права свідчать і результати опитувань *у приватному секторі економіки*.

Так, за результатами опитування підприємців, проведеного Світовим банком в Україні у 2019 році, було встановлено, що **74%** суб'єктів господарювання вважають корупцію *найбільшою перешкодою (17%)*⁴ або *значним обмеженням (56%)*⁵ для бізнес-середовища в Україні⁶.

За результатами цього дослідження було встановлено й те, що 32,3% представників бізнесу значним обмеженням вважають існуючий стан судової системи України. І це при тому, що для регіонів Європи та Центральної Азії середній показник становить 12,7%, а середній для усіх країн – 15,4%⁷.

Під час опитування, проведеного у жовтні 2019 року Американською торговою палатою, 41% представників бізнесу повідомили про наявність у них корупційного досвіду протягом останнього року. При цьому, на думку 42% респондентів, рівень корупції в Україні у 2019 році зріс порівняно з 2017 роком. Серед трьох кроків, які допомогли б поліпшити бізнес-клімат в Україні та залучити прямі іноземні інвестиції, респонденти найчастіше обирали: а) проведення реальної та ефективної судової реформи (85%); б) боротьбу з корупцією (54%). Ці ж кроки відзначались як такі, яких потребує бізнес від Президента України, Уряду, бізнес-омбудсмена, бізнес-асоціацій та міжнародних партнерів⁸.

Із 2016 року щорічно проводяться опитування *іноземних інвесторів в Україні*⁹. Аналіз результатів цих опитувань обумовлює потребу у зверненні уваги на таких основних аспектах:

¹ Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність / Info Sapiens, НАЗК, EUACI // Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. – Режим доступу : <https://bit.ly/3f8JPuG>.

² Опитування громадської думки для оцінки змін в обізнаності громадян щодо громадських організацій та їхньої діяльності (січень 2020 року) / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hKs0mc>.

³ People and Corruption: Europe and Central Asia. Global Corruption Barometer (2016) / Transparency International // Режим доступу : <https://bit.ly/2DeW8s6>.

⁴ Що є другим показником після політичної нестабільності (25,4%).

⁵ Тоді як для регіону Європи та Центральної Азії середній показник становить 19,9%, а середній світовий – 32,6%.

⁶ Enterprise Surveys. Ukraine 2019. Country Profile / International Bank for Reconstruction and Development; The World Bank Group // Офіційний сайт Світового банку. – 2020. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hKqtxW>.

⁷ Enterprise Surveys. Ukraine 2019. Country Profile / International Bank for Reconstruction and Development; The World Bank Group // Офіційний сайт Світового банку. – 2020. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hKqtxW>.

⁸ Результати опитування щодо бізнес-клімату (жовтень 2019 року) / American Chamber of Commerce in Ukraine // Сайт Американської торговельної палати в Україні. – Режим доступу : <https://bit.ly/3fbTDnG>.

⁹ Йдеться передусім про результати таких досліджень:

- Корупція та недовіра до судової системи в Україні – найбільші перешкоди для іноземних інвесторів (2016 рік) / Dragon Capital; Європейська бізнес-асоціація // Сайт Центру економічної стратегії. – Режим доступу : <https://bit.ly/2BHqjia>.

– за твердженням переважної більшості іноземних інвесторів в Україні, найбільшими перешкодами для іноземних інвестицій в Україну є поширена корупція та недовіра до судової системи (ці дві проблеми відчутно випереджають усі інші перешкоди);

– гострота проблем корупції та недовіри до суду не зазнала суттєвих змін за час проведення цих опитувань: у 2016 році важливість цих проблем за 10-бальною шкалою становила відповідно 8,5 та 7,5 балів; у 2017 році – 8 та 7 балів; у 2018 році – 7,8 та 7,7 балів; у 2019 році – 8,3 та 8,2 балів;

– на запитання щодо необхідних кроків влади у 2016 – 2017 роках інвестори насамперед звертали увагу на необхідність оцінювання діючих та добору нових суддів (2016 – 7,6 балів; 2017 – 6,9 балів); притягнення до відповідальності за корупцію високопосадовців та суддів (2016 рік – 7,4 бала; 2017 рік – 8,1 бала); забезпечити дотримання органами правопорядку принципу верховенства права (2017 рік – 7,2 бала);

– опитування, проведене у 2018 році, засвідчило, що суттєвий вплив на позитивне рішення щодо інвестування в Україну мають демонстрація ефективних антикорупційних зусиль, у тому числі притягнення до відповідальності за корупцію високопосадовців та суддів (7,6 бала) та «перезавантаження» судової системи (6,7 бала);

– під час опитування, проведеного у 2019 році, у відповідь на питання про потенційні кроки новообраного Президента України, які б максимально позитивно вплинули на інвестиційні та бізнес-рішення, інвестори передусім відзначали потребу у вжитті ефективних заходів щодо боротьби з корупцією (7,7 бала).

Разом із тим з результатів досліджень Global Corruption Barometer випливає, що ***більшість громадян вважають протидію корупції в Україні неефективною***. Так, у 2016 році 86% респондентів відзначило, що влада погано або дуже погано протидіє корупції (Україна тоді опинилась на першому місці серед усіх країн, де проводилось це дослідження)¹. У 2017 році **87%** опитаних з України відзначили, що органи влади погано здійснюють боротьбу з корупцією. Цей показник виявився *одним з найгірших у світі* – більш негативно антикорупційну діяльність влади оцінили лише респонденти Ємену та Мадагаскару². Такі ж негативні оцінки містяться й у низці інших досліджень, проведених у 2016–2020 роках (про них йтиметься нижче).

Оцінка рівня корупції в Україні

Попри те, що визначення рівня корупції є достатньо складним завданням з огляду на високий рівень латентності, притаманний таким правопорушенням, загальну оцінку рівня корупції в Україні можна сформулювати за результатами

- Іноземні інвестори: корупція та недовіра до судової системи все ще більше впливають на інвестиційний клімат в Україні, ніж конфлікт з Росією (2017 рік) / Dragon Capital, Європейська бізнес-асоціація (ЕВА), Центр економічної стратегії // Сайт Центру економічної стратегії. – Режим доступу : <https://bit.ly/2X43uG0>.

- Корупція та недовіра до судової системи очолюють рейтинг перешкод для інвесторів третій рік поспіль (2018 рік) / Dragon Capital, Європейська бізнес-асоціація (ЕВА), Центр економічної стратегії // Сайт Центру економічної стратегії. – Режим доступу : <https://bit.ly/2EvioPr>;

- Опитування іноземних інвесторів (2019 рік) // Європейська бізнес-асоціація (ЕВА), Dragon Capital, Центр економічної стратегії // Сайт Центру економічної стратегії. – Режим доступу : <https://ces.org.ua/investor-survey/>.

¹ People and Corruption: Europe and Central Asia. Global Corruption Barometer (2016) / Transparency International // Режим доступу : <https://bit.ly/2DeW8s6>.

² Global Corruption Barometer (2017) / Transparency International // Режим доступу : <https://bit.ly/2P3tKfi>.

аналізу та узагальнення статистичної інформації про діяльність антикорупційних інституцій і притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, результатів соціологічних, кримінологічних та інших досліджень, а також за даними опитувань про сприйняття рівня корупції.

Про те, що корупція залишається однією із найбільш гострих для держави проблем, а її рівень все ще перебуває на неприйнятно високому рівні, свідчать, зокрема, показники, які Україна має у міжнародних рейтингах.

Найбільш відомим та широко застосовним у світі є рейтинг країн за *Індексом сприйняття корупції*, який щорічно визначається міжнародною неурядовою організацією «Transparency International». Україна включається до зазначеного рейтингу, починаючи з 2013 року, демонструючи у цілому такі результати:

- 2013 рік – 25 балів, 144 місце серед 177 країн;
- 2014 рік – 26 балів, 142 місце серед 175 країн;
- 2015 рік – 27 балів, 130 місце серед 168 країн;
- 2016 рік – 29 балів, 131 місце серед 176 країн (при цьому середній світовий показник становив 43 бали);
- 2017 рік – 30 балів, 130 місце серед 180 країн (при цьому середній бал для регіону Східної Європи та Центральної Азії становив 34 бали, а для Західної Європи та ЄС – 66 балів);
- 2018 рік – 32 бали, 120 місце серед 180 країн (при цьому середній бал для регіону Східної Європи та Центральної Азії становив 35 балів, а для Західної Європи та ЄС – 66 балів);
- 2019 рік – **30 балів**, 126 місце серед 180 країн (при цьому середній бал для регіону Східної Європи та Центральної Азії становив 35 балів, а для Західної Європи та ЄС – 66 балів).

Про гостроту проблеми корупції та її неприпустимо високий рівень свідчить і показник «Контроль корупції», що визначається Світовим банком: у 2013 році відповідний показник становив «-1,1»; у 2014 році – «-1,0»; у 2015 році – «-1,0»; у 2016 році – «-0,8»; у 2018 році – «-0,9» (значення цього показника є змінним від «+2,5» до «-2,5», де більше значення асоціюється з меншим рівнем корупції)¹.

Варто звернути увагу й на те, що показники *корупційного досвіду населення* в Україні також залишаються на стабільно високому рівні.

Так, під час дослідження, проведеного Global Corruption Barometer у 2016 році для країн Європи та Центральної Азії, 38% респондентів з України зазначили про наявний досвід надання неправомірної вигоди для отримання публічних послуг за попередні 12 місяців. Аналогічним був показник корупційного досвіду у Киргизькій Республіці та Азербайджані. Більшим цей показник виявився лише у Таджикистані (50%) та Молдові (42%)². Опитування, проведене Global Corruption Barometer у 2018 році, засвідчило, що корупційний досвід (особистий або членів сімей респондентів) мали **41,5%** опитаних. Порівняння цих показників із показниками, отриманими у 2013 році, змушує констатувати ту невітшну обставину, що Україна залишилась у тій самій групі

¹ World Governance Indicators (2020) / The World Bank Group // Офіційний сайт Світового банку. – 2020. – Режим доступу : <https://bit.ly/3HIda0N>.

² People and Corruption: Europe and Central Asia. Global Corruption Barometer (2016) / Transparency International // Режим доступу : <https://bit.ly/2DeW8s6>.

країн, в якій була ще сім років тому (тоді про наявність корупційного досвіду повідомили 37% респондентів)¹.

Інше дослідження, проведене на початку 2020 року, свідчить про те, що **40%** респондентів або їх близьких протягом останнього року доводилось стикатись із проявами корупції². Хоча ці показники і залишаються високими та неприйнятними (зокрема, беручи до порівняння корупційний досвід громадян у інших країнах регіону), але водночас вони свідчать про наявність хоч і повільного, але прогресу у цій сфері. Якщо у 2007 році про корупційний досвід повідомляло 67% респондентів, у 2009 році – 62,5%, у 2011 році – 60,1%, то у 2020 році – лише 40%³.

За результатами дослідження, проведеного на початку 2020 року⁴, найбільше українців мають корупційний досвід під час отримання медичних послуг (57% серед користувачів⁵ цих послуг мали такий досвід за останні 12 місяців).

Відчутно збільшилась частка населення, яка має корупційний досвід під час взаємодії з правоохоронними органами. Якщо у 2017 році без будь-яких проявів корупції з такими інституціями взаємодіяли 81,1% респондентів, то у 2020 році – лише 61,7% (при цьому збільшилось вимагання неправомірної вигоди самими правоохоронцями, використання блату та інших неформальних зв'язків; самі громадяни також стали частіше пропонувати певні вигоди правоохоронцям).

Збільшився досвід корупції тих громадян, які взаємодіють із судовою владою. Якщо у 2017 році без проявів корупції з судами взаємодіяли 74,8% респондентів, то у 2020 році – лише 63,2%. Зменшилась і частка тих, хто не мав корупційного досвіду під час взаємодії з поліцією – з 79,7% у 2017 році до 73,4% у 2020 році.

Варто відзначити, що як загальні показники корупційного досвіду, так і корупційний досвід у різних сферах мають певні відмінності у регіональному розрізі⁶. Тому у подальшому цей аспект потребуватиме більшої уваги під час проведення досліджень (зادля забезпечення більш об'єктивної та цілісної оцінки, відстежування динаміки та кращого врахування цих особливостей) та формування антикорупційної політики.

Що стосується **корупційного досвіду бізнесу**, то варто відзначити, що:

- близько третини респондентів відповідної категорії мали корупційний досвід протягом останнього року під час взаємодії з правоохоронними органами;
- значними залишаються також показники корупційного досвіду бізнесу під час отримання послуг енергетичних компаній (29,9%) та адміністративних

¹ Global Corruption Barometer (2013) / Transparency International // Режим доступу : <https://bit.ly/3g6F6LD>.

² Опитування громадської думки для оцінки змін в обізнаності громадян щодо громадських організацій та їхньої діяльності (січень 2020 року) / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hKs0mc>.

³ Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015–2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

⁴ Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність / Info Sapiens, НАЗК, EUACI // Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. – Режим доступу : <https://bit.ly/3f8JPuG>.

⁵ Слід додатково відзначити, що громадяни найчастіше отримують медичні послуги порівняно з будь-якими іншими публічними послугами. Так, станом на 2018 рік 63,8% респондентів звертались за отриманням медичних послуг. Наступним є показник контактів респондентів з державними установами щодо отримання соціальних виплат – 25,2% (детальніше див.: Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015 – 2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>).

⁶ П'яте всеукраїнське муніципальне опитування (грудень 2019 року) / Соціологічна група «Рейтинг» // Сайт Соціологічної групи «Рейтинг». – Режим доступу : <https://bit.ly/2EENIev>.

послуг (19,1%) (при цьому варто відзначити, що два останні показники демонструють динаміку зниження);

- дещо збільшилась частка тих, хто не мав корупційного досвіду під час взаємодії з судовою владою – з 81,2% до 84,7% (при цьому 28,4% представників бізнесу мали корупційний досвід у питаннях виконання судових рішень)¹.

Важливі показники корупційного досвіду бізнесу та сприйняття ним корупції містяться в результатах опитування підприємців, проведеного Світовим банком у 2019 році².

Згідно з цим опитуванням **37,4% фірм в Україні стикались з вимаганням неправомірної вигоди**, що більш як вдвічі перевищує середній показник для усіх країн (16,4%) і майже вчетверо перевищує показник для регіону Європи та Центральної Азії (9,9%). При цьому найбільшим цей показник є серед великих компаній (**46,5%**). Також із результатів цього опитування випливає, що бізнес дотепер стикається з проблемами корупції у підключенні до комунікацій, отриманні ліцензій та дозволів, у взаємодії з податковою службою, а також під час отримання державних контрактів.

Загалом, результати опитування, проведеного на початку 2020 року, засвідчують, що більшість респондентів вважають, що у питаннях протидії корупції в Україні за останні 12 місяців прогрес відсутній. Так, на думку **84%** опитаних рівень корупції в Україні за цей період залишився незмінним (67%) або зріс (16%). Лише 7% респондентів зазначили, що, на їхню думку, рівень корупції в Україні знизився³.

Аналіз результатів різних досліджень, проведених у 2016 – 2020 роках, дає можливість робити певні висновки щодо оцінки рівня корупції у різних сферах.

Так, згідно з результатами дослідження, проведеного Global Corruption Barometer для країн Європи та Центральної Азії, 64% респондентів з України у 2016 році вважали всіх або більшість членів парламенту корумпованими. Гірший показник у цьому опитуванні було зафіксовано лише у Молдові (76%)⁴.

Результати дослідження «Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015 – 2018», засвідчили, що у 2018 році 73,2% опитаних вважали корупцію дуже поширеною у Верховній Раді України, 67,6% – у Кабінеті Міністрів України, 66,1% – у діяльності Президента України та його Адміністрації, 45,7% – у діяльності обласних органів влади; 38,5% – у діяльності місцевих (міських, селищних, сільських) органах влади⁵.

За результатами цього ж дослідження було встановлено, що з позиції населення у 2018 році корупція була найбільш поширеною (відповідь «дуже поширена») у таких сферах: судова система (62,2%); медичні послуги (55%);

¹ Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність / Info Sapiens, НАЗК, EUACI // Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. – Режим доступу : <https://bit.ly/3f8JPuG>.

² Enterprise Surveys. Ukraine 2019. Country Profile / International Bank for Reconstruction and Development; The World Bank Group // Офіційний сайт Світового банку. – 2020. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hKqtxW>.

³ Опитування громадської думки для оцінки змін в обізнаності громадян щодо громадських організацій та їхньої діяльності (січень 2020 року) / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hKs0mc>.

⁴ People and Corruption: Europe and Central Asia. Global Corruption Barometer (2016) / Transparency International // Режим доступу : <https://bit.ly/2DeW8s6>.

⁵ Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015–2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

прокуратура (54,3%); митниця (51,6%); приватизація та сфера земельних відносин (45,1%)¹.

За результатами дослідження, проведеного у 2020 році, було встановлено, що з позиції **населення** найбільш корумпованими інституціями/сферами є:

- митниця (4,5 із 5 балів);
- суди (4,43);
- Верховна Рада України (4,37);
- прокуратура (4,33);
- медицина (4,32);
- поліція, крім патрульної (4,08)².

Результати опитування у 2020 році представників **суб'єктів господарювання** показали, що позиція бізнесу у цілому збігається з думкою громадян щодо найбільш вражених корупцією інституцій (сфери). На думку представників бізнесу, найбільш корумпованими інституціями/сферами наразі є:

- митниця (4,19);
- Верховна Рада України (4,08);
- суди (3,97);
- прокуратура (3,84);
- медицина (3,65);
- поліція, крім патрульної (3,45).

Опитування **експертів** у сфері запобігання та протидії корупції показало, що вони сприймають інституції більш корумпованими порівняно з бізнесом, віднісши до числа найбільш корумпованих такі:

- митниця (4,16);
- суди (3,98);
- поліція, крім патрульної (3,98);
- прокуратура (3,92);
- медицина (3,91);
- Верховна Рада України (3,9)³.

Найбільш корумпованими бізнес та експерти вважають такі **сфери**:

- земельні відносини (4,01 та 4,28 відповідно);
- містобудування (3,98 та 4,22);
- будівництво великих інфраструктурних об'єктів (4,07 та 3,99);
- енергетика (3,38 та 3,74);
- приватизація підприємств (4,04 та 3,63);
- публічні закупівлі (3,78 та 3,37)⁴.

Висновки щодо стану корупції можуть бути зроблені зі статистичної інформації про притягнення осіб до юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення⁵.

¹ Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015–2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

² Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність / Info Sapiens, НАЗК, EUACI // Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. – Режим доступу : <https://bit.ly/3f8JPuG>.

³ Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність / Info Sapiens, НАЗК, EUACI // Офіційний вебсайт Національного агентства з питань запобігання корупції. – Режим доступу : <https://bit.ly/3f8JPuG>.

⁴ Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність / Info Sapiens, НАЗК, EUACI // Офіційний вебсайт Національного агентства з питань запобігання корупції. – Режим доступу : <https://bit.ly/3f8JPuG>.

⁵ При цьому під час аналізу цієї інформації слід пам'ятати, що: а) існуюча нині система збору та обліку статистичних даних про притягнення осіб до юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення є вкрай недосконалою; б) аналіз відповідної інформації не може вважатись повним та таким, що повноцінно відображає реальний стан справ з огляду на те, що на практиці

Аналіз статистики притягнення осіб до відповідальності свідчить про те, що у 2019 році для судового розгляду надійшло майже 4 тис. справ щодо корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень (аналогічні показники були й у 2017–2018 роках). При цьому кількість справ цієї категорії, які протягом 2019 року були розглянуті судами, є майже на 1 тис. меншою за кількість тих, що надійшли. Такий стан судового розгляду є неприйнятним, особливо якщо взяти до уваги той факт, що з попередніх років на судовому розгляді перебуває значна кількість проваджень цієї категорії. Сукупно станом на кінець 2019 року на судовому розгляді перебувало близько 9 тис. справ щодо відповідних кримінальних правопорушень. Серед кримінальних проваджень, які перебували на судовому розгляді у 2018 та 2019 роках, були ухвалені вироки лише у 53% та 57% справ відповідно¹.

Особливо незадовільними у попередні роки залишались темпи судового розгляду кримінальних проваджень, досудове розслідування у яких здійснювали детективи Національного антикорупційного бюро України². Станом на кінець 2019 року Національним антикорупційним бюро України було скеровано до суду 245 кримінальних проваджень, однак вироки було винесено лише щодо 38 осіб. При цьому більшість із них – на підставі угод про визнання винуватості. Такий стан справ покликаний виправити Вищий антикорупційний суд, який почав функціонувати у вересні 2019 року.

Варто звернути увагу й на те, що за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень особам призначається, як правило, доволі м'яке покарання. Наприклад, у 2018 році позбавлення волі було застосовано лише щодо 45 осіб серед 1032 засуджених за відповідні злочини по всій країні³.

Що стосується притягнення осіб до адміністративної відповідальності за пов'язані з корупцією правопорушення, то у 2019 році до суду для розгляду загалом надійшло 11 970 справ, що на 14% більше порівняно з попереднім роком. Найбільше справ про адміністративні правопорушення стосуються порушень вимог фінансового контролю (стаття 172⁶ КУпАП). При цьому 11% справ було повернуто для належного оформлення. Стягнення були накладені лише у 45% справ, які було розглянуто. Аналіз підстав закриття відповідних справ свідчить про те, що більш як у половині випадків справи закривались через сплив строків накладення стягнення, у 33% – через відсутність події або складу правопорушення, ще у 12% – у зв'язку зі звільненням від відповідальності при

невідворотність покарання за корупцію дотепер не забезпечено; в) досі зустрічається практика «штучного» визначення статистичних показників для кримінальних проваджень; г) наразі відсутні вичерпні переліки корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, а існуючий нині перелік корупційних кримінальних правопорушень (примітка до статті 45 Кримінального кодексу України) є недосконалим. Детальніше про це див.: Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження Державної антикорупційної політики / [О. В. Калітенко, Д. О. Калмиков, І. Б. Коліушко та ін.] ; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Москаленко О. М., 2019. – 366 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hNlc3Y>.

¹ Проект Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики за 2019 рік / Національне агентство з питань запобігання корупції // Офіційний сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. – Режим доступу : <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Projekt-Natsdopovidi-2019.pdf>.

² Звіт за результатами моніторингу судового розгляду справ, досудове розслідування в яких завершено детективами НАБУ (2019 рік) / А. Марчук, В. Валько // Сайт Центру політико-правових реформ. – Режим доступу : <https://bit.ly/39MVeZk>.

³ Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження Державної антикорупційної політики / [О. В. Калітенко, Д. О. Калмиков, І. Б. Коліушко та ін.] ; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Москаленко О. М., 2019. – 366 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hNlc3Y>.

малозначності правопорушення. Лише 2 справи було закрито у зв'язку з передачею справи прокурору чи органу досудового розслідування¹.

Аналіз судової практики у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, свідчить, що нерідко як органи, уповноважені на складення протоколів про такі правопорушення, так і суди хибно тлумачать положення антикорупційного законодавства². Аналіз судової практики щодо корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень також засвідчив про наявність проблем у правозастосуванні³.

Лише у 2020 році Національне агентство розпочало проводити аналіз інформації, яка міститься у Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Так, за I півріччя 2020 року до цього Реєстру найбільше було включено осіб з числа посадовців Національної поліції (175 осіб) та Державної кримінально-виконавчої служби (102 особи), тоді як загалом за цей час за відповідні правопорушення було притягнуто до відповідальності 2018 осіб. Найчастіше посадовців цих органів притягували до відповідальності за несвоєчасне подання майнових декларацій⁴.

2.3. Аналіз результатів виконання попередньої антикорупційної стратегії

Попередня Антикорупційна стратегія (на 2014–2017 роки) та Державна програма з її реалізації були якісними програмними документами з високим антикорупційним потенціалом.

Разом з тим реалізувати цей потенціал повною мірою не вдалося передусім через тривалий процес створення антикорупційних інституцій, що відбувався протягом 2014–2019 років. У зв'язку з тим, що ці програмні документи жодного разу не переглядалися та не оновлювалися, починаючи з 2016 року їх положення поступово втрачали свою актуальність. Наприкінці 2017 року завершився період дії Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки. Нову антикорупційну стратегію ухвалено не було. Це призвело до розбалансованої та малоефективної антикорупційної діяльності публічних інституцій.

Детальний аналіз виконання заходів попередньої антикорупційної стратегії та державної програми з її реалізації був викладений у чотирьох аналітичних звітах: двох альтернативних звітах з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики (2017, 2019 роки)⁵, а також двох звітах про імплементацію Антикорупційної стратегії (2017 рік)⁶.

¹ Проект Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики за 2019 рік / Національне агентство з питань запобігання корупції // Офіційний сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. – Режим доступу : <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Projekt-Natsdopovidi-2019.pdf>.

² Дудоров О. О. Узагальнення судової практики у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (статті 172-4 – 172-9 КУпАП) / О. О. Дудоров // Центр політико-правових реформ. – Режим доступу : <https://bit.ly/2Xi16eR>.

³ Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування // [О. О. Дудоров, О. О. Житний, К. П. Задоя, Д. О. Калмиков та ін.]; за ред. М. І. Хавронюка. – Київ : Москаленко О. М., 2019. – 464 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/317z9I2>.

⁴ 2018 осіб потрапило до реєстру корупціонерів з початку 2020 року – НАЗК // Офіційний веб-сайт НАЗК. – Режим доступу : <https://bit.ly/2DsCWXX>.

⁵ Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / [М. І. Хавронюк, І. Б. Коліушко, В. П. Тимошук та ін.]; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К., 2017. – 445 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/2BLcE1w>; Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження Державної антикорупційної політики / [О. В. Калітенко, Д. О. Калмиков, І. Б. Коліушко та ін.]; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Москаленко О. М., 2019. – 366 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hNlc3Y>.

⁶ Аналітичний звіт про виконання Антикорупційної стратегії на 2014 – 2017 роки та Державної програми щодо реалізації засад Антикорупційної стратегії (серпень 2017 року) / EUACI // Офіційний веб-сайт НАЗК. – Режим доступу : <https://bit.ly/2DeZ0Fz>; Оцінка виконання Антикорупційної стратегії: досягнення та проблеми : аналітичне дослідження / Антон Марчук, Оксана Нестеренко // Міждисциплінарний науково-освітній центр протидії корупції Києво-Могилянської Академії «ACREC»; ГО «Антикорупційний штаб». – К. – 2017. – 19 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/30YuNTh>.

В альтернативному звіті з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики, підготовленому у 2019 році, зазначається, що повністю реалізовано було лише 25% заходів Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки, 52% – реалізовано частково, а 23% – не реалізовано взагалі. За оцінками авторів звіту, жодної з поставлених цілей у попередній антикорупційній стратегії так і не було досягнуто повною мірою. Із 207 заходів державної програми з реалізації засад державної антикорупційної політики не було реалізовано взагалі 47 заходів тобто, близько 22,7%. Із 160 повністю або частково виконаних заходів лише 53 було виконано вчасно, що становить лише 25% від загальної кількості заходів державної програми¹. В іншому звіті зверталася увага на те, що найбільш повно та якісно виконувались ті заходи антикорупційної політики, які одночасно були частиною намірів держави у межах співпраці з Міжнародним валютним фондом або Європейським Союзом².

Серед передбачених попередньою антикорупційною стратегією та державною програмою з її реалізації заходів дотепер залишились невиконаними, зокрема, заходи щодо:

- проведення щорічних досліджень стану корупції;
- підготовки та забезпечення ухвалення Антикорупційної стратегії;
- запровадження правового регулювання лобювання;
- ухвалення закону про перевірки публічних службовців на добросовісність;
- ухвалення законів про публічні консультації, адміністративний збір, адміністративну процедуру;
- ухвалення нової редакції закону про службу в органах місцевого самоврядування;
- підвищення прозорості діяльності Верховної Ради України та її комітетів;
- запровадження механізму моніторингу дотримання обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- методичної підтримки розробки галузевих кодексів етики;
- проведення аналізу дотримання суддями вимог антикорупційного законодавства та аналізу основних корупційних ризиків у судочинстві;
- розгляду пропозицій щодо запровадження електронної системи тестування знання антикорупційного законодавства для публічних службовців;
- удосконалення інституту уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;
- проведення аналізу практики застосування Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України, удосконалення законодавства за результатами аналізу, підготовка методичних матеріалів;
- виявлення корупціогенних чинників під час застосування Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України, удосконалення законодавства для їх усунення.

¹ Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження Державної антикорупційної політики / [О. В. Калітенко, Д. О. Калмиков, І. Б. Коліушко та ін.]; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Москаленко О. М., 2019. – 366 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hNlc3Y>.

² Оцінка виконання Антикорупційної стратегії: досягнення та проблеми : аналітичне дослідження / Антон Марчук, Оксана Нестеренко // Міждисциплінарний науково-освітній центр протидії корупції Києво-Могилянської Академії «ACREC»; ГО «Антикорупційний штаб». – К. – 2017. – 19 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/30YUth>.

Результати проведених досліджень засвідчують, що у попередні роки не було досягнуто більшості цілей, визначених Антикорупційною стратегією на 2014–2017 роки. У цих дослідженнях передусім звертається увага на те, що в зазначений період:

– антикорупційна політика держави не завжди ґрунтувалася на повних, об'єктивних та достовірних даних; зусилля різних органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадськості були недостатньо скоординованими; існували корупційні ризики у діяльності виборних органів; стандарти професійної та добросовісної публічної служби не були імplementовані у повному обсязі¹;

– оцінка ефективності антикорупційних програм була низькою²;

– реформування судової гілки влади та усунення корупційних ризиків у судочинстві, органах кримінальної юстиції не були завершені, а окремі реалізовані заходи не дали змоги досягнути очікуваних результатів³;

– бізнес-клімат не був сприятливим для відмови представників бізнесу від корупційних практик⁴.

До числа основних показників успішності виконання попередньої антикорупційної стратегії цілком справедливо можна віднести *рівень імplementації міжнародних антикорупційних стандартів*, який мав визначатися рівнем виконання міжнародних рекомендацій та зобов'язань, ступенем відповідності стандартам міжнародних ініціатив (ініціатив з прозорості видобувних галузей, будівельного сектору, Індексу відкритості бюджету тощо), а також значенням Індексу сприйняття корупції.

Оцінку стану виконання міжнародних зобов'язань України у сфері формування та реалізації антикорупційної політики наведено нижче.

Що стосується досягнення високого *рівня відповідності стандартам міжнародних ініціатив*, то варто відзначити, що за попереднього циклу антикорупційної політики у цій сфері Україною було досягнуто відчутного прогресу.

Перша валідація відповідності стандартам Ініціативи прозорості видобувних галузей засвідчила значний прогрес у досягненні стандартів. При цьому і 29 обов'язкових та релевантних для держави критеріїв за шістьма показниками було перевершено стандарт, ще для 15 – досягнуто задовільний прогрес, для 6 – досягнуто значного прогресу, ще для 3 прогрес був недостатнім⁵.

Наразі очікується проведення другого оцінювання. Показник Індексу відкритості бюджету для України у 2019 році становив 63 бали (26-е місце

¹ Додатково див.: Baseline Measurement Report: The Principles of Public Administration. Ukraine. June 2018 / SIGMA. – Publications. – Monitoring Reports. – Режим доступу : <http://sigmaweb.org/publications/Baseline-Measurement-Report-2018-Ukraine.pdf>.

² Додатково див.: Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження Державної антикорупційної політики / [О. В. Калітенко, Д. О. Калмиков, І. Б. Коліушко та ін.] ; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Москаленко О. М., 2019. – 366 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hNlc3Y>. Функціонування оцінки корупційних ризиків та антикорупційних програм у державних органах: поточний стан і діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за цим напрямом / Антон Марчук // Сайт Центру політико-правових реформ. – 2019. – Режим доступу : <https://bit.ly/3dELwRo>.

³ Додатково див.: Кваліфікаційне оцінювання суддів 2016 – 2018: проміжні результати / К. Бутко, Р. Куйбіда, Р. Маселко та ін. // Сайт Центру політико-правових реформ. – 2019. – Режим доступу : <https://bit.ly/33iAaj4>.

⁴ Додатково див.: Enterprise Surveys. Ukraine 2019. Country Profile / International Bank for Reconstruction and Development; The World Bank Group // Офіційний сайт Світового банку. – 2020. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hKqtxW>.

⁵ Extractive Industries Transparency Initiative: Ukraine // EITI. – 2020. – Режим доступу : <https://bit.ly/2PcpytT>.

у світі)¹, тоді як у 2015 році цей показник був 46 балів й знаходився на рівні середнього для світу, при цьому будучи одним з найгірших серед країн регіону².

Також покращився показник громадської участі (з 23 балів у 2015 році до 33 балів у 2019 році), який наразі у два з половиною рази перебільшує середній світовий показник (14 балів) та є найкращим серед країн регіону, включених до рейтингу³.

Якщо у 2015 році згідно з Глобальним індексом відкритих даних Україна мала лише 34% (54-е місце у світі)⁴, то у 2016 році цей показник вже сягнув 48% (31 місце у світі)⁵,

Відповідно до результатів досліджень Open Data Barometer нині Україна має 47 балів зі 100. При цьому за попередні 5 років держава продемонструвала одну з найкращих динамік зростання цього показника (+25 балів). Варто також звернути увагу на те, що найнижчим для України є показник впливу – лише 28 балів зі 100⁶.

Значення *Індексу сприйняття корупції* порівняно з 2013 роком зросло, однак темпи такого зростання залишаються недостатніми, а також викликає занепокоєння погіршення відповідного показника у 2019 році (детальніше про цей показник йдеться вище).

У попередній антикорупційній стратегії до числа індикаторів її успішної реалізації було віднесено:

1) зменшення частки населення, яке мало власний досвід корупційної поведінки;

2) зростання кількості громадян, які:

– негативно ставляться до корупційних проявів;

– готові повідомляти про корупцію;

– заявляли про факти корупції компетентним органам.

Результати аналізу *корупційного досвіду населення* наведені вище.

Говорячи про динаміку інших зазначених вище показників, варто передусім звернути увагу на те, що:

1. Протягом 2015 – 2020 років частка населення України, яка негативно ставиться до корупції, суттєво зростає.

Так, під час опитування, що проводилося у 2015 році Київським міжнародним інститутом соціології, 37,4% респондентів відповідали, що корупція «ніколи» не може бути виправдана, а ще 27,5% опитаних відповіли, що вона «майже ніколи» не може бути виправдана (завжди або у більшості випадків корупцію толерували 22,3% респондентів)⁷. За результатами дослідження, що проводилося у 2017 році Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, було встановлено, що 48,5% респондентів вважали хабарі неприпустимими за будь-яких обставин, ще 35,2% опитаних вважали їх негативним явищем, але виправданим у деяких випадках⁸. Дослідження,

¹ Open Budget Survey 2019: Ukraine // International Budget Partnership. – 2019. – Режим доступу : <https://bit.ly/3ghU55e>.

² Open Budget Survey 2015: Ukraine // International Budget Partnership. – 2015. – Режим доступу : <https://bit.ly/39lu5O6>.

³ Open Budget Survey 2019: Ukraine // International Budget Partnership. – 2019. – Режим доступу : <https://bit.ly/3ghU55e>.

⁴ Global Open Data Index: Ukraine // Open Knowledge Foundation. – 2015. – Режим доступу : <https://bit.ly/2Pb10GE>.

⁵ Global Open Data Index: Ukraine // Open Knowledge Foundation. – 2016. – Режим доступу : <https://bit.ly/2X9JZMc>.

⁶ Open Data Barometer. Leaders Edition. From Promise to Progress // World Web Foundation. – 2018. – Режим доступу : <https://bit.ly/2CVy5Pv>.

⁷ Стан корупції в Україні (2015 рік) / КМІС // Сайт КМІС. – Режим доступу : <https://bit.ly/3ffKgDz>.

⁸ Побутова корупція: що про неї думають українці / А. Сухарина // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/33c11gv>.

проведене у 2019 році, показало, що 44% респондентів вважають корупційні практики ніколи не виправданими, ще 30% – не виправданими для більшості випадків¹. Схожими є і результати аналогічного дослідження, що було проведене у 2020 році – 42% та 31% респондентів відповідно².

2. *Результати різних опитувань свідчать про певне збільшення частки тих, хто готовий повідомляти про корупцію.* Якщо у 2014 році таких громадян було лише 13%, то у 2016 році – 45%³. Дослідження 2018 р. показало, що у повідомленнях про корупцію (анонімних, до правоохоронних органів, у відкритих джерелах) не зацікавлені до 66% респондентів, більше про ці інструменти готові дізнатись до 11% респондентів, до 21% готові використовувати ці інструменти, лише 1% фактично повідомляли про корупцію у певний спосіб протягом попередніх 12 місяців⁴. Інше тогорічне дослідження показало, що лише 12,6% респондентів готові повідомляти про корупцію у ЗМІ (фактично протягом останніх 12 місяців це робили 4,2% респондентів), ще 5,9% - готові повідомлять про корупцію уповноваженим органам (фактично повідомляли за останні 12 місяців 2% респондентів)⁵.

3. *Згідно з дослідженням, проведеним у 2020 році за Методикою стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні, частка громадян, які наразі готові повідомляти про корупцію, дещо знизилася.*

Якщо у 2017 році 14,7% громадян були готові повідомляти про корупцію, то у 2020 році – лише 10,1%. Серед представників бізнесу спостерігається аналогічна негативна динаміка (24,7% у 2017 році та 20,1% у 2020 році)⁶. Одним із пояснень цьому може бути відносно висока частка громадян, які зневірилися у можливому успіху антикорупційних заходів: 71,8% респондентів у 2018 році відзначали фактором, який заважає антикорупційній діяльності, відсутність відчуття, що антикорупційною діяльністю можна щось змінити⁷.

Слід відзначити, що у 2018 році тобто, після завершення терміну реалізації попередньої антикорупційної стратегії, були підготовлені два комплексні дослідження щодо ефективності заходів запобігання та протидії корупції (щоправда, без тісного зв'язку цих досліджень із оцінкою саме із засадами державної антикорупційної політики на 2014–2017 роки).

Перше дослідження було проведене аналітичним центром Chatham House, за результатами якого було оприлюднено звіт «Чи ефективні антикорупційні реформи в Україні?»⁸. У ньому зверталася увага на те, що за попередні роки більших успіхів вдалося досягти швидше завдяки обмеженню можливостей для

¹ Опитування громадської думки для оцінки змін в обізнаності громадян щодо громадських організацій та їхньої діяльності (січень 2020 року) / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hKsomic>.

² Опитування громадської думки для оцінки змін в обізнаності громадян щодо громадських організацій та їхньої діяльності (січень 2020 року) / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hKsomic>.

³ Викривачі або whistleblowers: чому вони потребують захисту? / ТІ Україна // Сайт ТІ Україна. – 2016. – Режим доступу : <https://bit.ly/2P6WGD1>.

⁴ Національне опитування USAID/ENGAGE щодо громадянської залученості (грудень 2018 року) / Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – 2018. – Режим доступу : <https://bit.ly/2PdtwSM>.

⁵ Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015 – 2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

⁶ Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність / Info Sapiens, НАЗК, EUACI // Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. – Режим доступу : <https://bit.ly/3f8JPuG>.

⁷ Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015 – 2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

⁸ Чи ефективні антикорупційні реформи в Україні? / Д. Лаф, В. Дубровський // Chatham House ; EUACI. – 2018. – Режим доступу : <https://bit.ly/30ijRkp>.

корупції, ніж притягненню корумпованих посадовців до відповідальності. Відзначалось, що притягнення посадовців до відповідальності обмежувалось сильним впливом приватних інтересів на правову систему, і висловлювалось очікування, що ситуація має змінитись зі створенням Вищого антикорупційного суду (хоча і відзначалось, що «і він навряд чи буде застрахований від вибіркового правосуддя»). Також у цьому звіті констатується, що досягти зниження рівня корупції лише каральними засобами навряд чи вдасться, але «така практика має стати частиною всеохопної довгострокової стратегії, покликаної звужити коло можливостей для корупційної діяльності і посилити конкуренцію в політичній та економічній сфері», а для цього важливим елементом є політика демонополізації.

Друге дослідження – «Україна проти корупції: економічний фронт»¹ – було підготовлене Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій. У звіті зазначалось, що заходи зі зниження рівня корупції в Україні з 2014 року розгортались у двох напрямках:

- 1) звуження можливостей для корупції за рахунок реформ у різних галузях;
- 2) створення ефективної системи інститутів для боротьби з корупцією.

При цьому у звіті акцентувалась увага на оцінці економічного ефекту передусім від першої групи заходів. Автори звіту зазначають, що сукупний економічний вигаш від впровадження секторальних заходів зі зменшення можливостей для корупції становить близько 6 мільярдів доларів США у щорічному вимірі. Автори відзначили успіхи у зменшенні рівня корупції від збільшення прозорості публічного сектору, дерегуляції, реформ в управлінні державними підприємствами, реформи публічних закупівель, деяких заходів у адмініструванні податків, а також реформ в енергетичному та банківському секторах. При цьому зазначено, що Україна й надалі має «захистити здобутки вже впроваджених реформ та активізувати процес боротьби з корупцією в тих сферах, які поки що залишаються корумпованими», а основним завданням правоохоронних органів визначено «захист антикорупційних змін в економічному урядуванні шляхом забезпечення невідворотності покарання за вчинення відповідних корупційних правопорушень та злочинів».

У попередній антикорупційній стратегії зазначалось, що її успішна реалізація «дасть змогу знизити рівень корупції в Україні, підвищити рівень довіри населення до влади, підвищити рівень іноземних інвестицій в економіку держави, а також створити основу для подальшої антикорупційної реформи».

Дослідження, проведене у 2017 році експертами Міжнародного валютного фонду, може слугувати підтвердженням того, що зниження рівня корупції матиме позитивний вплив на показники соціально-економічного розвитку держави:

– якщо рівень корупції в Україні залишатиметься на такому ж рівні, що й зараз, то до 2040 року показник валового внутрішнього продукту на душу населення становитиме близько 30% від середнього для країн Європейського Союзу;

¹ Україна проти корупції: економічний фронт. Економічна оцінка антикорупційних заходів у 2014 – 2018 рр. // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій ; [І. Бураковський, С. Ангел, О. Бетлій та ін.] ; за ред. І. Бураковського. – Дніпро: Середняк Т.К. – 2018. – 85 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/318K18e>.

– якщо рівень корупції буде знижено хоча б до рівня найбільш корумпованих країн-членів ЄС, то до 2040 року показник валового внутрішнього продукту на душу населення буде становити близько 40% від середнього для країн Європейського Союзу;

– якщо Україна зможе знизити рівень корупції до середньоєвропейського рівня, то до 2040 року показник валового внутрішнього продукту на душу населення в Україні перевищить 50% від середньоєвропейського і після того буде швидко наближатись до середньоєвропейського показника валового внутрішнього продукту на душу населення¹.

Потенційний позитивний ефект від належної реалізації антикорупційних заходів підтверджує і більш широке дослідження, проведене у 2016 році Центром економічної стратегії².

2.4. Стан виконання міжнародних зобов'язань України у сфері формування та реалізації антикорупційної політики

Згідно з Антикорупційною стратегією на 2014– 017 роки визначення рівня імплементації міжнародних стандартів здійснюється за низкою індикаторів, до числа яких належить стан виконання рекомендацій для України, наданих Групою держав проти корупції (далі – GRECO), а також рекомендацій, наданих в рамках моніторингу Стамбульського плану дій з питань боротьби з корупцією Антикорупційної мережі для Східної Європи та Центральної Азії Організації економічної співпраці та розвитку (далі – ОЕСР), імплементація Плану дій з лібералізації візового режиму з Європейським Союзом у частині запобігання і протидії корупції та Плану дій у рамках Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд»».

Разом із цим варто відзначити, що у попередньому циклі антикорупційної політики суттєво підвищилась роль зобов'язань та намірів України з антикорупційних питань у взаємодії з Міжнародним валютним фондом та Європейським Союзом.

Що стосується ратифікованих Україною **Конвенції ООН проти корупції** та **Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією**, які зобов'язують держави-учасниці запровадити кримінальну відповідальність за корупційні діяння, варто відзначити, що в цілому Україна дотримується цих зобов'язань³. Водночас існує потреба у вдосконаленні деяких положень законодавства, зокрема щодо кримінальної відповідальності за зловживання впливом та зловживання службовим становищем або владою, криміналізації деяких діянь щодо перешкоджання здійсненню правосуддя, перегляду встановлених санкцій за діяння, визначені у цих міжнародних договорах, удосконалення норм про застосування заходів кримінально-правового характеру за корупційні діяння щодо юридичних осіб, уточнення окремих положень щодо застосування спеціальної конфіскації, перегляд строків давності тощо⁴.

¹ Ukraine: Selected Issues // IMF. – 2017. Режим доступу : <https://bit.ly/3hVZ4Jj>.

² Скільки коштує суспільству корупція? / А. Бойцун, Д. Яблоновський, А. Захаров, О. Кашко // Центр економічної стратегії. – 2016. – Режим доступу : <https://bit.ly/2PbZcZ1>.

³ Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження Державної антикорупційної політики / [О. В. Калітенко, Д. О. Калмиков, І. Б. Коліушко та ін.]; за заг. ред. М. І. Хавронока. – К. : Москаленко О. М., 2019. – 366 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hNLC3Y>.

⁴ Задоя К. П. Висновок щодо стану імплементації положень міжнародних антикорупційних конвенцій у законодавство України в аспекті кримінальної відповідальності за корупційні злочини // К. П. Задоя // Центр політико-правових реформ. – Режим доступу : <https://bit.ly/3jU1VEx>.

За час попереднього циклу антикорупційної політики Україна продовжила виконання рекомендацій у межах Стамбульського плану дій по боротьбі з корупцією, оцінку виконання яких проводить **Антикорупційна мережа ОЕСР для країн Східної Європи та Центральної Азії**.

У 2014 році були підготовлені два звіти про прогрес у виконанні рекомендацій *II раунду* оцінювання, які були надані ще у 2010 році. Із 19 наданих раніше рекомендацій станом на квітень 2014 року для 12 було зазначено про прогрес у їх виконанні та для 7 було зафіксовано брак прогресу¹. У наступному звіті від жовтня 2014 року було зазначено про імплементацію 1 рекомендації та прогрес у виконанні 13 рекомендацій, а брак прогресу зафіксували для 5 рекомендацій².

Навесні 2015 року було оприлюднено звіт за результатами *III раунду* моніторингу, у якому надавалась оцінка стану виконання рекомендацій попереднього раунду та визначались нові. У цьому звіті було зазначено, що з 19 попередніх рекомендацій повністю були виконані 3, значною мірою виконані – 5, частково виконані – 10, не виконана – 1. При цьому були надані 19 нових рекомендацій і ще 2 рекомендації з попереднього раунду моніторингу були визнані актуальними³. У жовтні 2015 року було засвідчено відсутність прогресу у виконанні 6 рекомендацій, для інших фіксувався прогрес⁴. У вересні 2016 року – недостатнім був прогрес у виконанні 7 рекомендацій, для 12 – відзначено прогрес, ще для 2 – значний прогрес⁵.

Восени 2017 року було оприлюднено звіт за результатами *IV раунду* моніторингу⁶. При оцінці виконання рекомендацій III раунду у ньому зазначено про значну відповідність у виконанні 4 рекомендацій, ще 12 виконані частково, оцінка виконання 2 рекомендацій не передбачалась у цьому раунді моніторингу⁷. Особливістю цього раунду стало і те, що для кожної країни було додатково визначено один сектор, для якого також надавалась оцінка стану запобігання та протидії корупції у ньому. Для України таким став державний сектор економіки (діяльність державних підприємств), водночас звіт у цій частині⁸ був підготовлений лише у 2018 році.

За результатами IV раунду моніторингу Україні було надано 26 рекомендацій, які сукупно містять більше 100 заходів за різними напрямками запобігання та протидії корупції. Окремо було надано 18 рекомендацій щодо запобігання та протидії корупції у діяльності державних підприємств. У межах цього раунду також було підготовлено два звіти про прогрес у реалізації наданих рекомендацій (без оцінки прогресу у виконанні рекомендацій щодо державних

¹ Istanbul Anti-corruption Action Plan. Ukraine. Progress Update // OECD ACN. – 2014. – Режим доступу : <https://bit.ly/3jYEoII>.

² Istanbul Anti-corruption Action Plan. Third Round of Monitoring. Ukraine. Progress Update // OECD ACN. – 2014. – Режим доступу : <https://bit.ly/30cdVJx>.

³ Anti-Corruption Reforms in Ukraine. Round 3 Monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan // OECD ACN. – 2015. – Режим доступу : <https://bit.ly/3feisQ7>.

⁴ Istanbul Anti-corruption Action Plan. Third Round of Monitoring. Ukraine. Progress Update // OECD ACN. – 2015. – Режим доступу : <https://bit.ly/311JdCn>.

⁵ Istanbul Anti-corruption Action Plan. Fourth Round of Monitoring. Ukraine. Progress Update // OECD ACN. – 2016. – Режим доступу : <https://bit.ly/39J3ro5>.

⁶ Anti-corruption reforms in Ukraine. 4th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan // OECD ACN. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/33akuvi>.

⁷ Anti-corruption reforms in Ukraine. 4th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan // OECD ACN. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/33akuvi>.

⁸ Anti-Corruption Reforms in Ukraine: Prevention and Prosecution of Corruption in State-Owned Enterprises. 4th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan // OECD ACN. – 2018. – Режим доступу : <https://bit.ly/315Mssr>.

підприємств). Станом на липень 2018 року значного прогресу було досягнуто у виконанні 3 рекомендацій, прогрес – у виконанні 14 рекомендацій, відсутність прогресу – у виконанні 9 рекомендацій¹. У березні 2019 року було зафіксовано значний прогрес у виконанні лише 2 рекомендацій; прогрес у виконанні 12 рекомендацій; прогрес із деякими негативними подіями – для 2 рекомендацій; відсутність прогресу – у виконанні 9 рекомендацій; відсутність прогресу із негативним розвитком – для 1 рекомендації². При цьому з часу підготовки останнього звіту про прогрес у II півріччі 2019 – I півріччі 2020 років на національному рівні було вжито деяких заходів для імплементації рекомендацій, у яких зафіксовано відсутність прогресу в обох останніх звітах (йдеться про виконання рекомендацій щодо антикорупційної політики, діяльності органу з координації та запобігання корупції, конфлікту інтересів, захисту викривачів, імунітетів посадовців).

Водночас варто відзначити, що більшість рекомендацій, наданих у межах IV раунду моніторингу, не була реалізована повноцінно, а тому їх втілення слід продовжувати й надалі. При цьому варто відзначити, що у 2020 році відбудеться пілотне оцінювання України у межах V раунду моніторингу за новою методологією, яка передбачає оцінку держави за чітко визначеними індикаторами. Рекомендації цього раунду будуть враховані під час перегляду державної програми з реалізації засад державної антикорупційної політики як заходи на досягнення визначених Антикорупційною стратегією очікуваних результатів.

Також Україна продовжує імплементацію міжнародних стандартів через виконання рекомендацій **GRECO**. Починаючи з 2014 року, було затверджено два звіти про стан виконання рекомендацій спільного I та II раундів оцінювання; три звіти про стан виконання рекомендацій III раунду оцінювання, а також перший звіт щодо виконання рекомендацій, наданих у межах IV раунду оцінювання.

У межах *спільного I та II раундів* оцінювання Україні було надано 25 рекомендацій³. В останньому звіті щодо виконання рекомендацій цього спільного раунду зазначається про часткове виконання 4 рекомендацій щодо:

- 1) створення окремого органу без правоохоронних функцій для нагляду за імплементацією антикорупційної політики з представництвом органів влади та громадськості, з достатнім рівнем незалежності;
- 2) удосконалення законодавства про управління активами, на які накладено арешт;
- 3) встановлення правового регулювання адміністративних процедур, процедур прийняття рішень та ієрархії різних нормативно-правових актів щодо діяльності публічної адміністрації;
- 4) заходів з реформування публічної адміністрації.

Крім того, у цьому звіті констатується факт невиконання рекомендації щодо запровадження зовнішнього незалежного аудиту діяльності органів місцевого

¹ Istanbul Anti-corruption Action Plan. Fourth Round of Monitoring. Ukraine. Progress Update // OECD ACN. – 2018. – Режим доступу : <https://bit.ly/2CW14nE>.

² Istanbul Anti-corruption Action Plan. Fourth Round of Monitoring. Ukraine. Progress Update // OECD ACN. – 2019. – Режим доступу : <https://bit.ly/39EUe06>.

³ Joint First and Second Evaluation Round. Evaluation Report on Ukraine // GRECO. – 2007. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hL5WZY>.

самоврядування, який здійснюється на тих же принципах незалежності, прозорості та контролю, які застосовуються до Рахункової палати¹.

Ці рекомендації (крім тих, які стосуються створення органу для моніторингу імплементації антикорупційної політики, удосконалення законодавства про управління арештованими активами) залишаються актуальними тією або іншою мірою, а тому потребують подальших зусиль для повноцінної імплементації.

III раунд оцінювання стосувався двох тем – криміналізації корупційних діянь та прозорості фінансування політичних партій. З цього раунду залишилась частково виконаною одна рекомендація щодо криміналізації діянь (стосовно необхідності розширення суб'єктів, які можуть нести відповідальність за хабарництво у приватному секторі). Інші рекомендації за цим аспектом були виконані задовільно². Із рекомендацій щодо прозорості партійного фінансування частково виконаними станом на 2017 рік визначено такі:

- необхідність гармонізації положень виборчого законодавства про фінансування передвиборчих кампаній;

- усунення можливостей для уникнення виконання вимог законодавства про прозорість фінансування політичних партій через непряме фінансування;

- запровадження дієвого та скоординованого моніторингу за фінансуванням партій та виборчих кампаній;

- удосконалення положень законодавства щодо відповідальності за порушення встановлених вимог³.

Ці рекомендації залишаються здебільшого актуальними і дотепер. Загалом із 16 рекомендацій, наданих в межах III раунду, частково виконаними залишились 5.

У 2017 році було проведено *IV раунд* оцінювання, темою якого є запобігання корупції серед членів парламенту, суддів та прокурорів. За результатами цього раунду було надано 31 рекомендацію⁴. У грудні 2019 року було затверджено перший звіт щодо виконання наданих рекомендацій у межах IV раунду оцінювання. У цьому звіті констатовано, що Україна задовільно виконала 5 рекомендацій, частково виконала 15 рекомендацій, а інші 11 не виконала взагалі⁵. Серед невиконаних передусім слід відзначити рекомендації щодо необхідності ухвалення кодексу етики народних депутатів України, посилення внутрішніх механізмів контролю за дотриманням етичних стандартів народними депутатами, визначення правил лобіювання, забезпечення обізнаності народних депутатів зі стандартами етичної поведінки, удосконалення підстав для притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів та прокурорів, перегляд складу органу, який здійснює дисциплінарні провадження щодо прокурорів, запровадження авторозподілу проваджень між прокурорами, удосконалення процедур дисциплінарного провадження щодо прокурорів тощо. Імплементацію

¹ Joint First and Second Evaluation Round. Fifth Addendum to the Compliance Report on Ukraine // GRECO. – 2015. – Режим доступу : <https://bit.ly/3gqueIk>.

² Third Evaluation Round. Second Compliance Report on Ukraine // GRECO. – 2015. – Режим доступу : <https://bit.ly/3ff1HnU>.

³ Third Evaluation Round. Addendum to the Second Compliance Report on Ukraine // GRECO. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/39NEXu3>.

⁴ Fourth Evaluation Round. Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors. Evaluation Report. Ukraine // GRECO. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/2XsNSfJ>.

⁵ Fourth Evaluation Round. Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors. Compliance Report. Ukraine // GRECO. – 2019. – Режим доступу : <https://bit.ly/2BJYf6Z>.

цих рекомендацій слід продовжити у наступному циклі антикорупційної політики.

В одному зі звітів слушно відзначається, що рекомендації ОЕСР та GRECO стали більш предметними, лише незначна їх частина стосується необхідності ухвалення тих або інших законів, тоді як більша увага тепер приділяється необхідності належного правозастосування та удосконаленню підзаконного нормативно-правового регулювання¹.

З 2014 року інтенсифікувалась співпраця України з **Міжнародним валютним фондом**, який неодноразово визначав питання антикорупційної політики серед пріоритетних у взаємодії з Україною. У межах попередніх програм співпраці з Міжнародним валютним фондом Україна виконувала зобов'язання щодо удосконалення положень законодавства про відповідальність за незаконне збагачення, створення Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, посилення гарантій їхньої інституційної та операційної незалежності, створення Вищого антикорупційного суду відповідно до висновків Венеціанської комісії та за визначальної участі міжнародних експертів, запровадження електронного декларування публічних службовців та забезпечення ефективності їх верифікації, посилення режиму протидії легалізації активів, одержаних злочинним шляхом тощо. Усі ці зобов'язання здебільшого були виконані.

Згідно з Листом про наміри та доданим до нього **Меморандумом про економічну і фінансову політику** щодо нової 18-місячної Програми Міжнародного валютного фонду Stand-by для України, який 2 червня 2020 року від імені України було підписано Президентом України, Прем'єр-міністром України, Міністром фінансів України та Головою Національного банку України, Україна взяла на себе такі основні зобов'язання у сфері запобігання та протидії корупції:

1) забезпечення підтримки інституційної та операційної незалежності Національного антикорупційного бюро України (у тому числі збереження юрисдикції Національного антикорупційного бюро України, забезпечення можливості автономного зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; збереження обмеженого кола підстав для припинення повноважень або звільнення Директора Національного антикорупційного бюро України; проведення аудиту діяльності Національного антикорупційного бюро України шанованими експертами зі значним закордонним досвідом в антикорупційних питаннях);

2) забезпечення автономності діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, удосконалення процедур добору її посадовців, запровадження аудиту діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, який має проводитись шанованими експертами зі значним закордонним досвідом в антикорупційних питаннях;

3) забезпечення належної діяльності Вищого антикорупційного суду, у тому числі надання йому постійних приміщень;

¹ Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження Державної антикорупційної політики / [О. В. Калітенко, Д. О. Калмиков, І. Б. Коліушко та ін.] ; за заг. ред. М. І. Хавронюка. – К. : Москаленко О. М., 2019. – 366 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hNLe3Y>.

4) внесення змін до законодавства, які б дали можливість забезпечити у процесах добору бездоганну репутацію та добросовісність членів Вищої ради правосуддя. Для цього має бути створено незалежну комісію для перевірки потенційних кандидатів та оцінки їхньої добросовісності. Ця ж комісія має провести таку одноразову перевірку діючих членів Вищої ради правосуддя. Принаймні половину членів цієї комісії повинні становити експерти з визнаними етичними стандартами та судовим досвідом, включно з досвідом у інших країнах. Таким членам має бути надано визначальну роль у комісії;

5) внесення змін до законодавства щодо створення у Вищій раді правосуддя постійного підрозділу інспекторів, які здійснюватимуть дисциплінарні провадження щодо суддів та вноситимуть рекомендації членам Вищої ради правосуддя щодо накладення дисциплінарних стягнень на суддів;

б) внесення змін до законодавства щодо передачі судового розгляду зразкових адміністративних справ до Верховного Суду як суду першої інстанції та Великої Палати Верховного Суду як апеляційної інстанції;

7) здійснення моніторингу імплементації законодавства про незаконне збагачення;

8) удосконалення інформації про кінцевих бенефіціарних власників, яка міститься у державному реєстрі¹.

Варто відзначити, що як останній, так і попередній меморандуми відображали наміри з проведення ширших секторальних реформ, які мали відчутний вплив на зниження рівня корупції у відповідних секторах. Зокрема, з 2014 року співпраця з Міжнародним валютним фондом була одним зі стимулів для проведення реформ у банківському секторі, реформування енергетичного сектору, запровадження корпоративного управління державними підприємствами тощо. Як відзначалось у наведених вище дослідженнях, такі заходи сприяли зменшенню рівня корупції у відповідних сферах.

Значна кількість зобов'язань та намірів України в антикорупційних питаннях з 2014 року виникла у зв'язку із взаємодією України з **Європейським Союзом**.

Першочергово слід відзначити зобов'язання, які випливають з Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. У статті 22 цієї Угоди зазначено, що Сторони віддані ефективному виконанню Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року та трьох Протоколів до неї, Конвенції ООН проти корупції 2003 року та інших відповідних міжнародних документів. Також згідно з положеннями цієї Угоди Сторони співпрацюють з метою запобігання та протидії кримінальній та іншій незаконній діяльності, зокрема для вирішення проблеми корупції у державному та приватному секторах. У звітах про імплементацію цієї Угоди приділяється увага стану запобігання та протидії

¹ Ukraine: Request for Stand-by Arrangement-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine // IMF. – 2020. – Режим доступу : <https://bit.ly/2EnShJW>.

корупції в Україні¹, також для цих питань зазначаються оцінки Європейського Парламенту у резолюції щодо імплементації цієї Угоди².

Надання Європейським Союзом макрофінансової допомоги Україні також супроводжувалось визначенням деяких зобов'язань України у питаннях антикорупційної політики та врядування.

У 2013–2020 роках було укладено п'ять меморандумів щодо надання такої допомоги. У них зазначались такі основні зобов'язання України у питаннях антикорупційної політики:

– ухвалення антикорупційної стратегії з урахуванням найкращих міжнародних практик та програми з її реалізації; імплементація національного антикорупційного законодавства відповідно до рекомендацій GRECO та інших міжнародних стандартів³;

– імплементація положень антикорупційного законодавства про декларування публічних службовців, підготовка законопроекту щодо створення незалежного органу для належної імплементації та застосування відповідного законодавства⁴;

– створення Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Національного агентства з питань запобігання корупції із забезпеченням їх незалежності та належних ресурсів; створення системи електронного декларування службовців; запровадження механізму верифікації інформації про кінцевих бенефіціарних власників; створення органу із повернення активів, здобутих злочинним шляхом, та імплементації так званої «розширеної» та цивільної конфіскації⁵;

– створення спеціалізованого антикорупційного суду; запровадження автоматизованої перевірки декларацій та надання необхідного для цього доступу до реєстрів та баз даних⁶.

Ці зобов'язання були здебільшого виконані. Проблемним залишається запровадження верифікації інформації про кінцевих бенефіціарних власників.

23 липня 2020 року було підписано **Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європейським Союзом** (щодо отримання Україною макрофінансової допомоги Європейського Союзу у сумі до 1 мільярда 200 мільйонів євро), який ратифіковано 25 серпня 2020 року.

Згідно з цим документом Україна взяла на себе такі основні зобов'язання у питаннях антикорупційної політики, верховенства права та врядування:

– створення комісії з оцінки доброчесності кандидатів на посади членів Вищої ради правосуддя та проведення аналогічної одноразової оцінки щодо діючих членів Вищої ради правосуддя;

¹ Association Implementation Report on Ukraine // European Commission. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/339WwmF>. Association Implementation Report on Ukraine // European Commission. – 2018. – Режим доступу : <https://bit.ly/311KadV>. Association Implementation Report on Ukraine // European Commission. – 2019. – Режим доступу : <https://bit.ly/3fbsEJ3>.

² European Parliament resolution of 12 December 2018 on the implementation of the EU Association Agreement with Ukraine, 2017/2283(INI) // European Parliament. – 2018. – Режим доступу : <https://bit.ly/2CWcb9S>.

³ Memorandum of Understanding between the European Union as Lender and Ukraine as Borrower // European Commission. – 2013. – Режим доступу : <https://bit.ly/30ZCKI3>.

⁴ Memorandum of Understanding between the European Union as Lender and Ukraine as Borrower // European Commission. – 2014. – Режим доступу : <https://bit.ly/33bm4Qi>.

⁵ Memorandum of Understanding between the European Union as Lender and Ukraine as Borrower // European Commission. – 2015. – Режим доступу : <https://bit.ly/2P1kdp4>.

⁶ Memorandum of Understanding between the European Union as Lender and Ukraine as Borrower // European Commission. – 2018. – Режим доступу : <https://bit.ly/2Er6SnX>.

- формування нової Вищої кваліфікаційної комісії суддів за участі міжнародних експертів;
- запровадження електронної системи управління справами для Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;
- продовження атестації прокурорів;
- удосконалення діяльності державних та приватних виконавців, подальше здійснення заходів з повернення активів державних банків;
- проведення конкурсних доборів на найвищі посади державної служби та проведення конкурсних відборів на керівні посади в антикорупційних органах деполітизованими конкурсними комісіями;
- продовження розпочатих реформ митної та податкової служб;
- створення органу з розслідування серйозних фінансових та економічних злочинів;
- продовження реформи корпоративного управління державними підприємствами;
- передача до Державного підприємства «Медичні закупівлі України» повноважень із проведення усіх необхідних централізованих закупівель та створення незалежної наглядової ради для цього підприємства.

Низку антикорупційних зобов'язань Україна взяла на себе також у межах лібералізації візового режиму з Європейським Союзом: створення та забезпечення функціонування Національного антикорупційного бюро України і Спеціалізованої антикорупційної прокуратури; створення Національного агентства з питань запобігання корупції та запровадження системи електронного декларування для публічних службовців; створення Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, удосконалення законодавства про розшук та конфіскацію активів, здобутих злочинним шляхом; удосконалення законодавства щодо прозорості фінансування політичних партій¹.

Усі ці зобов'язання були виконані.

Раніше також Європейський Союз зазначав про потребу реформувати інститут імунітетів суддів та членів парламенту; створити єдину базу даних кінцевих бенефіціарних власників юридичних осіб; запровадити єдиний веб-портал публічних витрат; запровадити координаційний механізм для імплементації антикорупційної стратегії². Ці зобов'язання також були імplementовані.

Із 2017 року Європейський Союз запровадив механізм призупинення безвізового режиму, у межах якого Європейська Комісія здійснює моніторинг, зокрема, дотримання Україною взятих раніше зобов'язань. Звіти у межах цього механізму були оприлюднені вже тричі (у 2017, 2018 та 2020 роках).

У першому з них відзначалась необхідність забезпечити незалежність, ефективність та сталість антикорупційної інституційної структури, зокрема, через створення Вищого антикорупційного суду відповідно до висновку

¹ Sixth Progress Report on the Implementation by Ukraine of the Action Plan on Visa Liberalisation // European Commission. – 2015. – Режим доступу : <https://bit.ly/30TTUa2>.

² Fifth Progress Report on the Implementation by Ukraine of the Action Plan on Visa Liberalisation // European Commission. – 2015. – Режим доступу : <https://bit.ly/2EjAqUr>.

Венеціанської комісії; відновити довіру до Національного агентства з питань запобігання корупції та запровадити ефективну систему верифікації майнових декларацій; скасувати вимогу майнового декларування громадських антикорупційних активістів та забезпечити безперешкодну діяльність громадськості¹.

У другому звіті було додатково приділено увагу потребі якнайшвидше забезпечити функціонування Вищого антикорупційного суду та забезпечити належну участь Громадської ради міжнародних експертів у процесі добору суддів, а також зверталась увага на необхідність відновлення незалежності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та довіри до неї².

У третьому звіті також було зазначено про потребу забезпечити довіру до процедури добору керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, а також, щоб призначення та звільнення керівників органів правопорядку відбувались чітко відповідно до закону³. Декотрі з цих заходів вже виконано, а деякі з рекомендацій залишаються актуальними або ж мають перманентний характер, а отже, їх імплементацію необхідно продовжити у новому циклі антикорупційної політики.

Деякі зобов'язання впливали з участі України в ініціативі Європейського Союзу «Східне партнерство». Так, у 2017 році було схвалено «20 досягнень до 2020 року», частина з яких стосується антикорупційної політики⁴. Україна досягла переважної більшості із вказаних цілей за напрямом антикорупції. Проблемним залишається лише питання створення централізованого реєстру банківських рахунків. Європейська Комісія пропонує у межах цієї ініціативи продовжувати приділяти увагу антикорупційним питанням, зосередити зусилля на вдосконаленні розслідувань та притягненні осіб до відповідальності за економічні злочини, сфокусуватись на високопосадовій корупції, приділяти особливу увагу здійсненню публічних закупівель, посилити режими повернення активів та протидії «відмиванню» коштів⁵.

У попередні роки Україна також імплементувала антикорупційні заходи у межах планів дій у рамках Ініціативи **Партнерство «Відкритий Уряд»**. З 2012 року Україна реалізує вже четвертий план дій у межах цієї ініціативи (три з яких охоплюють 2014–2020 роки).

Усі вони містили низку зобов'язань з питань антикорупційної політики або інших державних політик, проте разом з цим мали значний потенціал для зниження рівня корупції. Деякі антикорупційні заходи планів дій відзначались як «зіркові зобов'язання» (розробка законопроекту про відкриті дані; створення єдиного веб-порталу майнових декларацій публічних службовців; запровадження механізму контролю за дотриманням права на доступ до публічної інформації⁶; забезпечення доступу до містобудівної документації; втілення стандартів ЕІТІ; забезпечення відкритості та прозорості публічних

¹ First Report under the Visa Suspension Mechanism // European Commission. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/3gbhGEE>.

² Second Report under the Visa Suspension Mechanism // European Commission. – 2018. – Режим доступу : <http://bit.ly/2lYULFB>.

³ Third Report under the Visa Suspension Mechanism // Європейська Комісія. – 2020. – Режим доступу : <https://bit.ly/2CZmgHI>.

⁴ Eastern Partnership – 20 Deliverables for 2020. Focusing on key priorities and tangible results // European Commission. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/2CTVUaI>.

⁵ Eastern Partnership policy beyond 2020. Reinforcing Resilience - an Eastern Partnership that delivers for all // European Commission. – 2020. – Режим доступу : <https://bit.ly/2DgwV0C>.

⁶ Незалежний механізм звітування: Україна. Підсумковий звіт за 2015–2016 роки / Д. Котляр // Open Government Partnership. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/3k1puez>.

закупівель¹ тощо). Водночас відзначався брак прогресу у реалізації деяких зобов'язань з відчутним антикорупційним потенціалом, які були пов'язані з іншими антикорупційними зобов'язаннями/намірами України (зокрема, щодо розробки законопроектів про адміністративну процедуру та адміністративний збір²; запровадження дієвих механізмів верифікації інформації про кінцевих бенефіціарних власників³).

2.5. Узагальнені висновки та характеристика проблеми

Із зазначеного у пунктах 2.1–2.4 випливає, що проблема корупції залишається однією з найбільш гострих як для населення України, так і для бізнесу. Результати порівняльних досліджень свідчать про те, що проблема корупції для України є гострішою, ніж у багатьох інших країнах регіону чи світу. Отже, Україна має продовжувати здійснювати заходи, спрямовані на зменшення рівня корупції в Україні. Для того ж, щоб заходи із запобігання та протидії корупції були дієвими, ефективними та скоординованими, надзвичайно важливо ухвалити нову антикорупційну стратегію та розробити на її виконання відповідну державну програму.

Попередня антикорупційна стратегія не була імplementована повною мірою. Останні два роки антикорупційні заходи реалізуються безсистемно та нескоординовано. Значну кількість цілей, сформованих у попередній антикорупційній стратегії, так і не було досягнуто повною мірою.

Корупційний досвід населення та бізнесу залишається на неприйнятно високому рівні, з 2014 року його суттєвого зниження досягти не вдалось. Все менше громадян толерують корупцію, водночас частка громадян, які готові повідомляти про корупцію, останнім часом зменшується.

У попередні роки в Україні антикорупційна політика мала два основні напрями:

- розбудова спроможної та ефективної інституційної системи запобігання та протидії корупції (що включає у себе, зокрема, спеціалізовані органи, необхідне законодавство, створення спеціальних інструментів для запобігання та протидії корупції тощо);

- усунення корупційних ризиків в окремих секторах шляхом проведення комплексних реформ у них або ж шляхом «точкового» усунення ключових системних, структурних корупційних ризиків.

Останні дослідження⁴ свідчать, що такий підхід був дієвим і дав змогу, з одного боку, досягнути значного прогресу в розвитку інституційної системи запобігання та протидії корупції, а з іншого боку – мінімізувати можливості для корупції у різних секторах. Зокрема, у цих дослідженнях констатується позитивний вплив на зниження рівня корупції від реформ банківського сектору, ринку газу, публічних закупівель, деяких змін у податковому адмініструванні,

¹ Механізм незалежного звітування (МНЗ): Україна, підсумковий звіт за 2016–2018 роки / Д. Хуткий // Open Government Partnership. – 2019. – Режим доступу : <https://bit.ly/30nuFOR>.

² Незалежний механізм звітування: Україна. Підсумковий звіт за 2015–2016 роки / Д. Котляр // Open Government Partnership. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/3k1puez>.

³ Механізм незалежного звітування (МНЗ): Україна, підсумковий звіт за 2016–2018 роки / Д. Хуткий // Open Government Partnership. – 2019. – Режим доступу : <https://bit.ly/30nuFOR>.

⁴ Див., зокрема: Чи ефективні антикорупційні реформи в Україні? / Д. Лаф, В. Дубровський // Chatham House ; EUACI. – 2018. – Режим доступу : <https://bit.ly/30ijRkp>; Україна проти корупції: економічний фронт. Економічна оцінка антикорупційних заходів у 2014–2018 рр. // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій ; [І. Бураковський, Є. Ангел, О. Беллій та ін.] ; за ред. І. Бураковського. – Дніпро: Середня Т.К. – 2018. – 85 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/318K18e>.

дерегуляції та підвищення відкритості у публічному секторі. Згідно з одним із розрахунків щорічний економічний ефект від реалізації цих заходів вже зараз становить 150–160 мільярдів гривень¹.

Отже, слід продовжувати вживати заходів як щодо підвищення ефективності інституційних механізмів запобігання та протидії корупції, так і щодо усунення корупційних ризиків у різних секторах (насамперед у тих, де спостерігається найвищий корупційний досвід та/або найгірше сприйняття корумпованості відповідних інституцій). Поєднання обох підходів може дати найбільший результат у зменшенні рівня корупції у наступні роки, а тому саме на цьому й ґрунтується пропонування проектом концепція антикорупційної політики на 2020 – 2024 роки.

Найбільш актуальні результати досліджень стану корупції в Україні свідчать про те, що:

– громадяни, які отримують публічні послуги, мають найбільший корупційний досвід під час отримання медичних та освітніх послуг, взаємодії з органами правопорядку та прокуратури, з судовою системою та з патрульною поліцією²;

– бізнес, який взаємодіє з публічними інституціями, має найбільший корупційний досвід під час взаємодії з органами правопорядку та прокуратури, отримання послуг енергетичних компаній, взаємодії з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, виконання судових рішень та взаємодії з судовою системою³;

– бізнес стикається із проблемами корупції, серед іншого, під час підключення до комунікацій, отримання ліцензій та дозволів, взаємодії з податковою службою та отримання державних контрактів⁴;

– громадяни, бізнес та експерти вважають найбільш корумпованими інституціями митницю, суди, Верховну Раду України, прокуратуру та поліцію (крім патрульної)⁵;

– бізнес та експерти відзначають найбільш корумпованими сферами земельні відносини, містобудування, будівництво великих інфраструктурних об'єктів, енергетику, приватизацію підприємств та публічні закупівлі⁶.

З огляду на такі результати проведених досліджень щодо корупційного досвіду та сприйняття корупції першочергово необхідно приділити увагу питанням запобігання корупції у таких секторах/інституціях: охорона здоров'я, судова влада, органи прокуратури та правопорядку, митна та податкова служба, державне регулювання економіки і взаємодія держави та приватного сектору, діяльність політичних партій.

¹ Україна проти корупції: економічний фронт. Економічна оцінка антикорупційних заходів у 2014–2018 рр. // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій ; [І. Бураковський, Є. Ангел, О. Бетлій та ін.] ; за ред. І. Бураковського. – Дніпро: Середняк Т.К. – 2018. – 85 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/318K18e>.

² Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015–2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

³ Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015–2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

⁴ Enterprise Surveys. Ukraine 2019. Country Profile / International Bank for Reconstruction and Development; The World Bank Group // Офіційний сайт Світового банку. – 2020. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hKqtXW>.

⁵ Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015–2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

⁶ Корупція в Україні: сприйняття, досвід, ставлення. Аналіз загальнонаціональних опитувань 2015–2018 / КМІС, Програма USAID «Долучайся!» // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу : <https://bit.ly/314XPk6>.

Слід також приділити особливу увагу питанням запобігання корупції в оборонному секторі з огляду на його пріоритетне значення в умовах російської агресії, а також на запобігання корупції у діяльності державних підприємств з урахуванням значних обсягів збитків від корупції у цьому секторі¹.

Україна приділяє значну увагу виконанню міжнародних зобов'язань у сфері запобігання та протидії корупції. Значною мірою виконані зобов'язання щодо криміналізації корупційних діянь, хоча для усунення виявлених розбіжностей є необхідним внесення деяких змін до законодавства.

Імплементація міжнародних стандартів сприяла як розвитку системи запобігання та протидії корупції (включно зі спеціалізованими інституціями), так і зменшенню рівня корупції в деяких секторах завдяки усуненню корупційних ризиків, які мали системний, структурний характер. Подальше виконання цих зобов'язань і намірів матиме позитивний вплив на зменшення рівня корупції та засвідчить про наявність політичної волі на усіх рівнях для досягнення відчутних результатів впровадження антикорупційної політики. Тому такі наміри та зобов'язання мають стати складовою засад державної антикорупційної політики.

3. Суть проекту акта

3.1. Загальні положення

Концепція формування антикорупційної політики у 2020 – 2024 роках

Концепція формування антикорупційної політики у 2020 – 2024 роках та пропонована до затвердження антикорупційна стратегія базуються на поєднанні двох підходів:

- подальше удосконалення загальної системи запобігання та протидії корупції (розділи II та IV проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки);
- мінімізація корупції у найбільш пріоритетних з точки зору подолання корупції сферах, в тому числі за рахунок проведення найбільш успішних галузевих реформ (розділ III проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки).

Збалансоване поєднання цих підходів дасть змогу не лише знизити рівень корупції, підвищити довіру громадян до органів влади, а й суттєво пришвидшити темпи соціально-економічного зростання України.

Визначення пріоритетних сфер у запобіганні та протидії корупції на 2020–2024 роки відбулося з огляду на підсумки стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні, проведеного у 2020 році, інших досліджень щодо стану, динаміки та поширеності корупції в Україні, а також за результатами аналізу ефективності реалізації антикорупційної політики.

Принципи формування антикорупційної політики у 2020 – 2024 роках

Результати аналізу стану корупції в Україні, ефективності антикорупційної політики попередніх періодів, міжнародних стандартів та найкращих світових практик у сфері запобігання та протидії корупції дали змогу сформулювати такі основні принципи антикорупційної політики на 2020–2024 роки:

¹ Див., наприклад: НАБУ розслідує понад 100 кримінальних проваджень щодо корупції на держпідприємствах // Офіційний веб-сайт НАБУ. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/3438hM7>.

1) оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування, реалізація якої передусім передбачає: усунення дублювання повноважень різними органами; тимчасове припинення реалізації малоєфективних повноважень, які характеризуються високим рівнем корупційних ризиків; усунення випадків реалізації одним і тим же органом повноважень, поєднання яких створює додаткові корупційні ризики;

2) цифрова трансформація реалізації повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування, прозорість діяльності та відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності;

3) створення на противагу існуючим корупційним практикам більш зручних та законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб;

4) забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, що створює додатковий стримувальний ефект для всіх суб'єктів правовідносин;

5) формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Саме на цих принципах ґрунтується проект Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки.

Крім того, у проекті Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки звертається увага на те, що ці ж принципи мають враховуватися під час розробки:

– програмних документів Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади з метою забезпечення ефективного запобігання корупції в усіх сферах державної політики;

– антикорупційних програм публічних інституцій, зазначених у частині першій статті 19 Закону України «Про запобігання корупції», а також у діяльності органів місцевого самоврядування.

Структура та механізм реалізації Антикорупційної стратегії

У кожній із пріоритетних сфер Антикорупційна стратегія визначає ключові проблеми та формулює стратегічні результати, яких слід досягти для їх вирішення. Ці результати сформульовано таким чином, щоб вони давали однозначне розуміння комплексу заходів, необхідних для їх реалізації.

Щодо кожного з очікуваних стратегічних результатів у державній антикорупційній програмі визначаються заходи, показники результативності виконання кожного заходу, виконавці заходу, строки виконання заходу, а також джерела і обсяги фінансових ресурсів, які необхідні для їх виконання.

Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання відповідної державної антикорупційної програми, яка розробляється Національним агентством з урахуванням особливостей, встановлених Законом, та затверджується Кабінетом Міністрів України на термін дії цієї стратегії.

Координація реалізації Антикорупційної стратегії і виконання заходів державної програми здійснюється Національним агентством з питань запобігання корупції у визначеному ним порядку. За потреби при Національному агентстві з питань запобігання корупції може бути створено Координаційну робочу групу з питань антикорупційної політики як консультативно-дорадчий орган.

Моніторинг та оцінка реалізації Антикорупційної стратегії

Національне агентство забезпечує моніторинг реалізації Антикорупційної стратегії шляхом систематичного збору, узагальнення та аналізу інформації щодо виконання заходів, передбачених відповідною державною програмою.

Загальна оцінка стану реалізації Антикорупційної стратегії здійснюється на основі результатів оцінки виконання заходів державної програми, підвищення позиції України за показником Індексу сприйняття корупції, аналізу соціологічних і аналітичних досліджень з вивчення стану корупції, статистичних спостережень та аналізу практики застосування антикорупційного законодавства.

Індикаторами ефективності реалізації Антикорупційної стратегії, серед іншого, є:

- виконання заходів, передбачених державною програмою;
- відповідність ухвалених нормативно-правових актів, передбачених державною програмою, міжнародним стандартам та найкращим світовим практикам;
- підвищення позиції України в рейтингу Індексу сприйняття корупції;
- збільшення частки населення, яка негативно ставиться до корупційних проявів;
- зменшення частки населення, яка мала власний корупційний досвід;
- зростання кількості громадян, готових повідомляти про факти корупційних проявів, а також громадян, які заявили про факти корупції, що мали стосовно них місце, компетентним органам.

Звіт про стан реалізації Антикорупційної стратегії відображається у національній доповіді щодо ефективності антикорупційної політики, яку готує Національне агентство з питань запобігання корупції у порядку, визначеному Законом.

3.2. Підвищення ефективності системи запобігання корупції

Формування та реалізація антикорупційної політики

З ухваленням у 2014 році Закону України «Про запобігання корупції» в Україні вперше було визначено механізми формування та реалізації державної антикорупційної політики. Однак, через недостатню увагу органів державної влади та органів місцевого самоврядування до розробки та реалізації програмних документів у цій сфері більшість цих механізмів так і не були належно втілені. Формування системи уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції дотепер не завершено, не забезпечено їх реальну незалежність та належний рівень професійної компетентності.

Положення підрозділу 2.1 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: забезпечення прийняття рішень щодо антикорупційної політики, які базуються на повних, достовірних та об'єктивних даних, політика є скоординованою і для її реалізації наявні достатні ресурси; забезпечення високої якості антикорупційного законодавства та досягається зменшення кількості корупційних факторів у інших нормативно-правових актах; підвищення ефективності функціонування інституту уповноважених підрозділів (осіб) з

питань запобігання та виявлення корупції; усунення корупційних ризиків у процедурах надання публічних послуг для громадян.

Формування негативного ставлення до корупції

Результати соціологічних досліджень засвідчують існування в Україні соціально-психологічного феномену, який полягає в тому, що абсолютна більшість населення України вважає корупцію ганебним і неприпустимим явищем, але при цьому не вбачає нічого поганого у вирішенні особистих проблем у корупційний спосіб. Сприйняття населенням корупції як припустимого явища, що є альтернативою правомірним способам задоволення власних потреб, а також той факт, що нерідко задоволення таких потреб саме у корупційний спосіб виявляється більш зручним і ефективним, є основними причинами високого рівня побутової корупції.

Положення підрозділу 2.2 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: зниження загального рівня толерування корупції в Україні; підвищення рівня обізнаності громадян, які усвідомлюють важливість стандартів доброчесної та етичної поведінки публічних службовців; оновлення Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції та забезпечення належної організаційної та фінансової основи для скоординованих дій з її виконання; надання громадянам повної та об'єктивної інформації про корупцію в Україні, її причини, стан та динаміку, систему антикорупційних інституцій, а також про можливість та способи взаємодії громадян із антикорупційними інституціями.

Врегулювання конфлікту інтересів, дотримання загальних обмежень та заборон, правил етичної поведінки

Конфлікт інтересів є складовою більшої частини корупційних правопорушень, у тому числі кожного корупційного злочину. Вади законодавства та недостатність ефективних ризик-орієнтованих механізмів виявлення конфлікту інтересів обмежують можливості мінімізації корупції за рахунок запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Положення підрозділу 2.3 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: удосконалення відповідних положень законодавства; належна регламентація правил етичної поведінки та їх практичне втілення; забезпечення належного реагування керівників на виявлені факти правопорушень підлеглих.

Здійснення заходів фінансового контролю

Запроваджені в Україні інструменти фінансового контролю щодо публічних службовців загалом отримали високу оцінку з боку міжнародних моніторингових механізмів та міжнародних партнерів України, що обумовлено передусім належною правовою регламентацією процедури декларування осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також високим рівнем публічності та прозорості, який забезпечує нова система електронного декларування, зокрема надаючи широкі можливості для ефективного громадського контролю за активами публічних службовців.

Положення підрозділу 2.4 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**:

удосконалення переліку суб'єктів декларування; оптимізація функціонування електронного реєстру майнових декларацій, удосконалення форми декларації та надання підтримки суб'єктам декларування у заповненні декларацій; удосконалення процедур контролю та перевірки декларацій.

Забезпечення доброчесності політичних партій та виборчих кампаній

З ухваленням у 2015 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції» Україна зробила значний крок у напрямі забезпечення прозорості фінансування політичних партій, встановивши правову основу для запровадження механізмів зменшення рівня так званої «політичної корупції». Імплементация цього законодавства у 2016–2019 роках, а також його удосконалення у 2020 році надали змогу запровадити державне фінансування статутної діяльності політичних партій, забезпечити подання більшістю з них щоквартальних звітів про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, організувати оприлюднення цих звітів, забезпечити їх аналіз тощо. Разом з тим наразі перед державою постали проблеми принципово іншого рівня: протидія тіньовому фінансуванню партій, виявлення фактичного обсягу витрат на забезпечення діяльності партій, недопущення фінансування політичних партій суб'єктами, які не мають на це права, зменшення загальних обсягів витрат на проведення передвиборчих кампаній тощо. Вирішення цих проблем та перехід на принципово новий етап реалізації цієї реформи вимагає суттєвого удосконалення галузевого законодавства, вжиття комплексу скоординованих заходів, плідної співпраці з громадськістю та міжнародними партнерами.

Положення підрозділу 2.4 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: удосконалення процедур створення, припинення та діяльності політичних партій; зменшення впливу приватних інтересів на політичні партії через надання їм фінансування; удосконалення системи контролю за діяльністю та фінансуванням політичних партій.

Захист викривачів корупції

Удосконалення законодавства про захист викривачів корупції, яке відбулось у жовтні 2019 року, дало можливість посилити гарантії захисту викривачів корупції від переслідувань та заходів негативного впливу, визначити механізми їх реалізації та запровадити фінансове стимулювання громадян до повідомлення про відомі їм факти порушення вимог антикорупційного законодавства. Проте, позитивний ефект від нормативного закріплення цих гарантій поки незначний, що обумовлено як недосконалістю окремих положень законодавства про захист викривачів та подекуди неналежним його застосуванням на практиці, так і низьким рівнем обізнаності населення із можливими способами повідомлень про корупцію, гарантіями захисту викривачів та способами їх забезпечення.

Положення підрозділу 2.4 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: забезпечення гарантій захисту викривачів; удосконалення порядку повідомлення про корупцію та розгляду такої інформації; розбудова інституційної

спроможності уповноважених органів для належного забезпечення захисту викривачів корупції.

3.3. Запобігання корупції у пріоритетних сферах

Запобігання корупції у судовій владі, прокуратурі та поліції

Судова реформа, започаткована конституційними змінами 2016 року, законодавчо передбачила низку заходів, спрямованих на запобігання корупції у системі правосуддя. Для гарантування незалежності суддів було істотно підвищено розмір суддівської винагороди. За активної підтримки міжнародних партнерів України та громадянського суспільства було сформовано Вищий антикорупційний суд.

Попри значний поступ на законодавчому рівні у зміцненні гарантій суддівської незалежності, антикорупційні заходи, процедури очищення та оновлення суддівського корпусу не дали очікуваного суспільством результату. Вища кваліфікаційна комісія суддів України та Вища рада правосуддя не забезпечили належну оцінку доброчесності в межах кваліфікаційного оцінювання та дисциплінарних процедур. Судова влада демонструє недостатню спроможність підтримувати доброчесність у діяльності суддів.

Положення підрозділу 3.1 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: встановлення вимоги доброчесності до членів органів суддівського врядування та належна оцінка відповідності цим вимогам кандидатів та діючих членів таких органів; забезпечення належного оцінювання доброчесності діючих суддів та кандидатів на посаду судді, забезпечення прозорості такого оцінювання; удосконалення дисциплінарної процедури щодо суддів; усунення інших структурних корупційних ризиків у системі судоустрою.

Запобігання корупції у державному регулюванні економіки

Однією з нагальних проблем залишається потреба у цифровій трансформації реалізації повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування як основи для забезпечення прозорості та мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності. Вибіркове застосування обов'язкових правил для бізнесу супроводжується відповідними корупційними ризиками. Надмірне та необґрунтоване регуляторне навантаження на бізнес обумовлює високий рівень корупції у цій сфері. Неєфективне державне регулювання заважає доброчесному бізнесу розвиватися та обумовлює корупційні практики.

Недостатній обсяг інформації щодо діяльності Антимонопольного комітету України та наділення його низкою дискреційних повноважень ускладнює громадський контроль за його діяльністю та обумовлює високий рівень корупційних ризиків. Значна частина надавачів державної допомоги суб'єктам господарювання не подає до Антимонопольного комітету України повідомлення про нову державну допомогу, що спричиняє негативний вплив на конкуренцію та може бути наслідком реалізації попередніх корупційних домовленостей. Неєфективний механізм здійснення попереднього контролю та оцінки впливу на конкуренцію актів та рішень щодо створення та функціонування суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки обумовлює

існування негативного впливу на конкуренцію та підвищує рівень корумпованості цих секторів економіки.

Положення підрозділу 3.2 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: усунення корупційних ризиків, які існують при здійсненні контролю з боку державних органів, наданні дозволів та ліцензій; зменшення регуляторного навантаження; усунення корупційних ризиків в існуючому регулюванні, де спостерігається значний корупційний досвід бізнесу; підвищення спроможності державних органів до здійснення державного регулювання економіки; підвищення прозорості та підзвітності діяльності Антимонопольного комітету України, зменшення дискреції у реалізації його повноважень; забезпечення дієвості контролю за наданням державної допомоги; забезпечення ефективності здійснення попереднього контролю та оцінки впливу на конкуренцію актів та рішень щодо створення та функціонування суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки.

Запобігання корупції у митних і податкових органах

До числа основних проблем у сфері функціонування митних і податкових органів варто віднести такі: недостатня прозорість та ефективність роботи митних органів, надмірний обсяг дискреційних повноважень у працівників митниці; непрозорість підходів у класифікації товарів, визначенні їх митної вартості та призначенні перевірок; недосконала процедура адміністративного оскарження дій посадових осіб митних органів; втручання правоохоронних органів у роботу митних органів та зловживання під час передачі орієнтувань про здійснення переогляду товарів; надмірний обсяг дискреційних повноважень у працівників органів податкової служби; надмірна зосередженість роботи органів податкової служби на функції застосування санкцій призводить до корупційних ризиків.

Положення підрозділу 3.3 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: підвищення прозорості діяльності митних органів та зменшення дискреції; удосконалення процедур оскарження дій посадових осіб митних органів та зменшення ризиків безпідставного втручання працівників органів правопорядку у діяльність митниці; запровадження режиму спільного транзиту з країнами Європейського Союзу та спільного митного контролю із пріоритетними країнами; зменшення дискреції у діяльності податкових органів та створення нового органу досудового розслідування серйозних економічних та фінансових злочинів; зменшення переліку підстав для проведення перевірок органами податкової служби, а також кількості перевірок з безпосереднім контактом із платником податку.

Запобігання корупції у державному та приватному секторах економіки

Зміни, передбачені законами України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності» і «Про приватизацію державного і комунального майна», заклали основу для проведення системної та всеохоплюючої реформи корпоративного управління суб'єктами державного сектору економіки та

проведення масштабної приватизації. Однак дотепер належні координація і централізація управління державними активами відсутні. Імплементация стандартів корпоративного управління відбувається повільно, у сфері ж приватизації значного прогресу досягнуто лише в частині «малої приватизації».

Положення підрозділу 3.4 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: розмежування функції власника, регулятора та органу, що формує політику щодо суб'єктів господарювання державного сектору економіки; подальше запровадження стандартів корпоративного управління державними підприємствами; підвищення прозорості процедур приватизації та усунення виявлених корупційних ризиків; забезпечення систематичного оприлюднення інформації про діяльність суб'єктів господарювання державного, комунального секторів економіки (у тому числі про отриману державну допомогу); запровадження стандартів доброчесності у приватному секторі, прийняття законодавства про загальну адміністративну процедуру та про публічні консультації; запровадження стандартів доброчесності у приватному секторі.

Запобігання корупції у будівництві, земельних відносинах та інфраструктурі

До числа основних проблем у будівництві, земельних відносинах та інфраструктурі варто віднести такі: непублічність інформації у сфері містобудування та землеустрою, що обумовлює корупцію та можливість здійснювати будівництво всупереч вимогам законодавства; відсутність публічної інформації щодо об'єктів культурної спадщини та колізії у містобудівному і пам'яткоохоронному законодавстві, що призводить до зловживань та забудови культурних пам'яток; недосконала система державного контролю та регулювання у будівництві, що стимулює появу корупційних практик; надмірно ускладнена процедура формування земельних ділянок, що породжує корупційні практики; корупційні ризики, що супроводжують процедуру справляння земельного податку та передачі в оренду державних та комунальних земель; безоплатність процедури зміни цільового призначення земельних ділянок, що стимулює корупцію при прийнятті відповідних рішень; надмірна концентрація повноважень у центральному органі виконавчої влади, який реалізує державну політику в галузі земельних відносин, що спричиняє конфлікт інтересів та масові зловживання; недосконалість інструментів контролю та недостатня прозорість процесів будівництва, ремонту та експлуатації доріг.

Положення підрозділу 3.5 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: створення єдиного електронного Містобудівного кадастру для надання всіх адміністративних послуг у сфері містобудівної діяльності; встановлення правил, згідно з якими містобудівна документація розробляється виключно у цифровій формі, містобудівні умови та обмеження генеруються автоматично програмними засобами Містобудівного кадастру; удосконалення механізмів недержавного контролю за будівництвом об'єктів; усунення дискреційних повноважень органів архітектурно-будівельного контролю та нагляду; перегляд та спрощення процесу формування земельних ділянок; введення в експлуатацію програмного

забезпечення для формування земельних ділянок; запровадження розроблення документації із землеустрою та технічної документації із оцінки земель виключно в електронній формі; встановлення ставок орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності на основі їх ринкової вартості; запровадження пілотного проекту із визначення земельного податку на основі показників масової оцінки земель із урахуванням міжнародних стандартів оцінки майна для цілей оподаткування; створення відкритої карти будівництва, ремонту та експлуатації доріг, на якій відображатимуться проведені тендери і укладені договори на такі роботи, яку інтегровано до Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва; забезпечення цілодобового автоматизованого габаритно-вагового контролю; встановлення відповідальності для вантажовідправників, перевізників за перевищення габаритно-вагових параметрів.

Запобігання корупції в оборонному секторі

В останні роки бюджетні видатки у оборонному секторі є одними із найбільших. Пріоритетними напрямками їх використання є відновлення та розвиток об'єктів інфраструктури (в тому числі будівництво житла для військовослужбовців), закупівля, модернізація та ремонт озброєння та військової техніки, а також набуття інших спроможностей, пов'язаних із набуттям членства у Північноатлантичному альянсі (НАТО). Таке збільшення бюджетного фінансування актуалізує необхідність підвищення ефективності використання цих коштів, боєздатності армії та зміцнення довіри до неї. Існуюча система закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, система обліку і розпорядження матеріальними ресурсами та модель контролю якості продукції є недостатньо ефективними, а також характеризуються можливостями для корупційного зловживання.

Положення підрозділу 3.6 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: усунення корупційних ризиків в управлінні майном (зокрема, шляхом створення системи електронного обліку об'єктів у сфері оборони та системи обліку і моніторингу споживання та якості пального); усунення корупційних ризиків у проведенні закупівель товарів, робіт, послуг оборонного призначення; підвищення ефективності контролю за якістю озброєнь та військової техніки; усунення корупційних ризиків у забезпеченні військовослужбовців житлом.

Запобігання корупції у сфері охорони здоров'я та соціального захисту населення

Перший етап медичної реформи мав суттєвий вплив на зменшення корупції у сфері первинної медичної допомоги. Впровадження програми медичних гарантій, за якою державний бюджет оплачує визначений перелік та обсяг медичних послуг та ліків, збільшило оплату праці сімейних лікарів та прив'язало її рівень до кількості та якості наданих послуг, надавши можливість отримувати гідну оплату праці. Інші важливі зміни включали запровадження електронної системи охорони здоров'я, яка забезпечила прозорість фінансування та обміну медичною інформацією всередині системи, та запровадження міжнародних закупівель лікарських засобів. Наступні заплановані кроки медичної реформи,

які поширяють нові принципи фінансування на інші ланки медичної системи, матимуть ще більший антикорупційний ефект. Проте у секторі залишаються системні корупційні ризики у таких сферах, як медичні закупівлі, лікування громадян України за кордоном та із застосуванням трансплантації, функціонування електронної системи охорони здоров'я та добір кадрів на керівні посади у закладах охорони здоров'я.

Положення підрозділу 3.7 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: удосконалення процедур медичних закупівель, визначення потреб та обліку медичних засобів; усунення корупційних ризиків під час забезпечення лікування за кордоном та при трансплантації; забезпечення повноти інформації, яка міститься в електронній системі охорони здоров'я; підвищення прозорості процедур добору на керівні посади у закладах охорони здоров'я; впровадження Інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL); спрощення надання послуг у соціальній сфері.

3.4. Забезпечення невідворотності відповідальності за корупцію

Дисциплінарна відповідальність

Інститут дисциплінарної відповідальності як основний механізм забезпечення дотримання правил етичної поведінки публічними службовцями характеризується високим антикорупційним потенціалом, оскільки дає можливість не лише швидко та ефективно реагувати на факти порушень вимог антикорупційного законодавства, стимулюючи добросовісних осіб до належного виконання своїх обов'язків та дотримання правил етичної поведінки, а й усунувати від виконання функцій держави або місцевого самоврядування осіб, які грубо або систематично порушують свої обов'язки, приймають упереджені рішення або використовують надані їм повноваження у власних інтересах. Утім, Україні поки не вдалося повною мірою реалізувати потенціал цього інституту, оскільки значна частина публічних службовців, що порушують вимоги антикорупційного законодавства, уникають дисциплінарної відповідальності, користуючись недосконалістю норм, якими визначаються підстави та процедура притягнення до такої відповідальності, їх неузгодженістю з відповідними положеннями антикорупційного законодавства та відвертим потуранням з боку керівництва.

Положення підрозділу 4.1 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані передусім на удосконалення положень законодавства щодо підстав та процедури притягнення осіб до дисциплінарної відповідальності за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень.

Адміністративна відповідальність

Одним з найбільш дієвих механізмів забезпечення дотримання встановлених антикорупційним законодавством правил, процедур, заборон та обмежень (порушення яких не утворює корупційного правопорушення) є належним чином функціонуюча система заходів адміністративної відповідальності. У Кодексі України про адміністративні правопорушення наразі передбачено відповідальність за більшість таких порушень, але практика реалізації відповідних положень адміністративного законодавства показує, що

забезпечувальний та стримуючий (превентивний) ефект цих механізмів є мінімальним.

Положення підрозділу 4.2 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на забезпечення невідворотності адміністративної відповідальності через удосконалення підстав та процедури притягнення до адміністративної відповідальності.

Кримінальна відповідальність

З метою ефективної протидії корупційним і пов'язаним з корупцією злочинам в Україні було докорінно змінено систему норм, що передбачала підстави кримінальної відповідальності за вчинення таких злочинів, яка наразі у цілому узгоджується з міжнародними стандартами у цій сфері. У 2015–2019 роках в Україні було створено систему спеціалізованих антикорупційних органів, забезпечених високими гарантіями незалежності та висококваліфікованими кадрами, а також належними грошовими, матеріальними та іншими необхідними ресурсами. Головне завдання цих органів полягає у ефективній протидії високопосадовій корупції. Водночас через низку об'єктивних і суб'єктивних причин забезпечити високий рівень невідворотності кримінальної відповідальності за вчинення корупційних і пов'язаних з корупцією злочинів поки не вдалося.

Положення підрозділу 4.3 проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки спрямовані на досягнення таких **основних результатів**: удосконалення законодавства, яким встановлена кримінальна відповідальність за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень (узгодження положень Кримінального кодексу України із Законом України «Про запобігання корупції», збільшення термінів давності притягнення до кримінальної відповідальності за такі злочини, гармонізація та незначне посилення санкцій тощо); забезпечення сталої і передбачуваної слідчої та судової практики у відповідних провадженнях; удосконалення положень кримінального процесуального законодавства; забезпечення ефективної діяльності Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та їх взаємодії з іншими органами; підвищення ефективності протидії легалізації активів, одержаних злочинним шляхом, а також повернення таких активів; забезпечення безперервності судового розгляду кримінальних проваджень та сталості судової практики у таких справах.

3.5. Зміни до деяких положень Закону України «Про запобігання корупції»

Проектом Закону пропонується не лише затвердити Антикорупційну стратегію на 2020–2024 роки, а й внести зміни до деяких положень Закону України «Про запобігання корупції» з метою підвищення ефективності механізмів моніторингу та координації реалізації державної антикорупційної політики. Зокрема, пропонується:

– передбачити повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції щодо визначення порядку здійснення моніторингу, координації, оцінки ефективності реалізації державної антикорупційної політики;

- передбачити запровадження інформаційної системи з метою забезпечення відкритості відомостей про стан реалізації державної антикорупційної політики, інших заходів із запобігання та протидії корупції;

- переглянути періодичність підготовки національних доповідей щодо ефективності державної антикорупційної політики та порядок їх затвердження;

- визначити строки, на які мають розроблятися і затверджуватися Антикорупційна стратегія та відповідна державна програма;

- уточнити положення щодо збору та опрацювання статистичної інформації про результати діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

3.6. Зв'язок проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки з іншими стратегічними програмними документами

Проект Антикорупційної стратегії враховує принципи реалізації інших державних політик визначених, зокрема, Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, Стратегією реформування державного управління в Україні на період до 2021 року, Стратегією реформування системи публічних закупівель; Планом заходів з реформування та розвитку системи органів, що реалізують митну політику, та Стратегією реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки.

Проект Антикорупційної стратегії не суперечить змісту цих документів політики. Запропоновані у проекті Антикорупційної стратегії очікувані результати спрямовані на доповнення відповідних державних політик заходами, спрямованими на запобігання корупції у відповідних секторах.

4. Вплив на бюджет

Фінансування реалізації Антикорупційної стратегії здійснюватиметься за рахунок коштів державного бюджету та коштів місцевих бюджетів, призначених для виконання державної антикорупційної програми у межах загального фінансування діяльності виконавців відповідних заходів державної антикорупційної програми. Фінансування реалізації Антикорупційної стратегії також здійснюватиметься за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги.

5. Позиція заінтересованих сторін

Проект Закону та проект Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки було опубліковано на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції 23 червня 2020 року.

У розробці проекту Антикорупційної стратегії взяли участь українські експерти, представники громадськості та міжнародних організацій. Також до вдосконалення документа були залучені державні органи, які надалі мають стати виконавцями цієї Стратегії.

Протягом червня – липня 2020 року було проведено 8 публічних консультацій з громадськістю, під час яких обговорено основні пріоритетні сектори Антикорупційної стратегії:

- 26 червня – «Антикорупційна політика в оборонній галузі: управління майном та закупівлі»;

- 30 червня – «Прозорі медичні закупівлі та кадрова політика як елементи боротьби з корупцією»;
- 02 липня – «Питання доброчесності судової влади як «вузьке місце» в боротьбі з корупцією»;
- 03 липня – «Антикорупційна стратегія як інструмент боротьби з тіньовим фінансуванням політичних партій»;
- 06 липня – «Боротьба з корупцією як запорука розвитку бізнесу»;
- 08 липня – «Антикорупційна стратегія: впровадження та моніторинг реалізації» (співорганізатори – Трансперенсі Інтернешнл Україна);
- 09 липня – «Економічні пріоритети Антикорупційної стратегії: митниця, податки та державний сектор»;
- 10 липня – «Як забезпечити невідворотність відповідальності за корупцію?» (співорганізатори – Трансперенсі Інтернешнл Україна).

Відповідно до карантинних обмежень, встановлених Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, всі публічні консультації було проведено в онлайн-режимі за допомогою платформи Zoom. Це дало можливість залучити велику кількість учасників, які мали змогу надати свої пропозиції та зауваження до проекту Стратегії.

У публічних консультаціях взяли участь:

- 270 учасників;
- 30 експертів;
- 31 500 глядачів трансляцій на сторінках соціальних мереж Національного агентства з питань запобігання корупції.

У результаті Національне агентство отримало 8 розгорнутих спільних коментарів / висновків від міжнародних та громадських організацій; 36 відповідей від міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та інших інституцій; 30 унікальних (крім зазначених вище) звернень на офіційну пошту Національного агентства з питань запобігання корупції (state@nazk.gov.ua).

У липні – серпні 2020 року Національним агентством з питань запобігання корупції було опрацьовано коментарі експертів міжнародних та громадських організацій, надані практично до всіх положень проекту Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки, а також коментарі, надані різними публічними інституціями.

Задля забезпечення максимальної відкритості та прозорості роботи над проектом Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки результати опрацювання всіх зауважень, пропозицій та коментарів разом із обґрунтуванням кожного прийнятого рішення було опубліковано на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції у вигляді відповідної таблиці (ця таблиця налічує кілька сотень сторінок).

6. Прогноз впливу

Затвердження Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки та її подальша належна імплементація дасть змогу знизити рівень корупції в Україні, зокрема шляхом усунення (мінімізації) корупційних ризиків; зменшення кількості корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень; зменшення

корупційного досвіду громадян та бізнесу; збільшення кількості публічних службовців, громадян та бізнесу, які готові та фактично повідомляють про відомі їм випадки корупції; зниження толерантності публічних службовців, громадян та бізнесу до корупції.

У свою чергу, це матиме щонайменше опосередкований вплив на посилення захисту прав та інтересів громадян, суб'єктів господарювання та держави; прискорення економічного зростання; посилення інституційної спроможності та, як наслідок, підвищення ефективності діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

На підтвердження цього свідчить дослідження Центру економічної стратегії, відповідно до якого зниження рівня корупції дасть змогу досягти вищих показників валового внутрішнього продукту на душу населення; більш ефективного використання публічних інвестицій; зниження тінізації економіки; підвищення продуктивності капіталу; зростання прямих іноземних інвестицій; підвищення рівня довіри у суспільстві¹.

На підтвердження наведеної тези про прискорення економічного зростання у разі зниження рівня корупції свідчать і результати дослідження, проведеного Міжнародним валютним фондом щодо України у 2017 році, згідно з яким зниження рівня корупції, еквівалентне збільшенню показника Міжнародного індексу ризику країн на одиницю, має призвести до збільшення показника валового внутрішнього продукту на душу населення на 1,35%².

7. Позиція заінтересованих органів

Проект Закону та проект Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки стосується компетенції низки інших органів та інституцій.

У зв'язку з цим наприкінці червня – на початку липня 2020 року проект Закону та проект Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки було надіслано на адресу:

- 13 міністерств;
- 11 інших центральних органів виконавчої влади;
- 14 інших зацікавлених публічних інституцій.

Протягом липня – серпня 2020 року Національним агентством було отримано та опрацьовано відповіді (в тому числі від 4 інституцій, до яких проект не надсилався) **від 37 публічних інституцій:**

а) 12 міністерств, із них:

- 5 без зауважень;
- 7 із зауваженнями та/або пропозиціями;

б) 12 інших центральних органів виконавчої влади, з них:

- 3 без зауважень;
- 9 із зауваженнями та/або пропозиціями;

в) 13 інших зацікавлених публічних інституцій, з них:

- 3 без зауважень;
- 10 із зауваженнями та/або пропозиціями.

¹ Скільки коштує суспільству корупція? / А. Бойдун, Д. Яблонівський, А. Захаров, О. Кашко // Центр економічної стратегії. – 2016. – Режим доступу : <https://bit.ly/2PbZcZ1>.

² Ukraine: Selected Issues // IMF. – 2017. – Режим доступу : <https://bit.ly/3hVZ4Jj>.

№	Назва органу	Вихідний номер/дата	Вхідний номер/дата	Примітки
1.	Міністерство фінансів України	14-06/28821/20 01.07.2020	29000-12-5/21836 20.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
2.	Міністерство юстиції України	14-06/28727/20 01.07.2020	32224/13798-26- 20/11.1.2 21.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
3.	Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України	14-06/29654/20 06.07.2020	55-18/47134-03 30.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
4.	Міністерство закордонних справ України	14-06/29653/20 06.07.2020	–	Відповідь не отримано
5.	Міністерство енергетики України	14-06/29655/20 06.07.2020	26-1.3-30-16681 10.07.2020	Без зауважень
6.	Міністерство оборони України	14-06/29656/20 06.07.2020	406/919 09.07.2020	Без зауважень
7.	Міністерство розвитку громад та територій України	14-06/29657/20 06.07.2020	7/25/11690-20 09.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
8.	Міністерство соціальної політики України	14-06/29658/20 06.07.2020	9921/0/2-20/11 10.07.2020	Без зауважень
9.	Міністерство цифрової трансформації України	14-06/29659/20 06.07.2020	1/04-2-3240 14.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
10.	Міністерство охорони здоров'я України	14-06/29660/20 06.07.2020	09-06/21386/2-20 27.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
11.	Міністерство освіти і науки України	14-06/29661/20 06.07.2020	1/12-3395 16.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
12.	Міністерство внутрішніх справ України	14-06/29652/20 06.07.2020	22151/4/18-2020 09.07.2020	Без зауважень
13.	Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України	14-06/30101/20 07.07.2020	8/1-19/1016-20 21.07.2020	Без зауважень
14.	Національне агентство України з питань державної служби	14-06/29662/20 06.07.2020	5095/1-20 13.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
15.	Державна податкова служба України	14-06/29403/20 03.07.2020	6747/5/99-00-14-02-05 09.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
16.	Державна митна служба України	14-06/29402/20 03.07.2020	08-1/10-01/8.12/7831 10.07.2020	Без зауважень

17.	Державна регуляторна служба України	14-06/29651/20 06.07.2020	4806/0/20-20 10.07.2020	Без зауважень
18.	Державна фіскальна служба України	14-06/28820/20 01.07.2020	3099/5/99-99-12-16 09.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
19.	Державна служба фінансового моніторингу України	14-06/28816/20 01.07.2020	2468/70-04 08.07.2020	Без зауважень
20.	Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів	14-06/28813/20 01.07.2020	5203/1-31-20/7 09.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
21.	Антимонопольний комітет	14-06/29399/20 03.07.2020	300-29/02-9725 10.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
22.	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	14-06/29663/20 06.07.2020	18/04/10679 10.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
23.	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації	14-06/29818/20 06.07.2020	01-3024/22 13.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
24.	Національна поліція України	14-06/28823/20 01.07.2020	576/47-1-2020 10.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
25.	Фонд державного майна України	–	10-53-16685 20.08.2020	Ініціативний лист із зауваженнями та/або пропозиціями
26.	Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики	14-06/28821/20 01.07.2020	–	Відповідь не отримано
27.	Національне антикорупційне бюро України	14-06/28849/20 02.07.2020	–	Відповідь не отримано
28.	Державне бюро розслідувань	14-06/28815/20 01.07.2020	10-10-15052 10.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
29.	Спеціалізована антикорупційна прокуратура	14-06/28825/20 01.07.2020	16/2-386ВИХ-20 13.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
30.	Офіс Генерального прокурора	14-06/28824/20 01.07.2020	15/4-189ВИХ-20 15.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
31.	Служба безпеки України	14-06/28826/20 01.07.2020	9/9274 07.07.2020	Без зауважень

32.	Верховний Суд	14-06/29404/20 03.07.2020	1764/0/2-20 22.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
33.	Вищий антикорупційний суд	14-06/28814/20 01.07.2020	–	Відповідь не отримано
34.	Івано-Франківський окружний адміністративного суду	–	01-18/2164/20 23.07.2020	Ініціативний лист із зауваженнями та/або пропозиціями
35.	Центральний районний суд міста Миколаєва	–	07-02/856/2020 07.08.2020	Ініціативний лист із зауваженнями та/або пропозиціями
36.	Вища рада правосуддя	14-06/29401/20 03.07.2020	26929/0/9-20 10.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
37.	Вища кваліфікаційна комісія суддів України	14-06/29400/20 03.07.2020	19-1014/20 10.07.2020	Без зауважень
38.	Рада суддів України	14-06/29664/20 06.07.2020	9рс-461/20-вих 21.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями
39.	Державна судова адміністрація України	14-06/28817/20 01.07.2020	20-13389/20 07.07.2020	Без зауважень
40.	Асоціація розвитку суддівського самоврядування України	–	б/н 14.07.2020	Ініціативний лист із зауваженнями та/або пропозиціями
41.	Рада бізнес-омбудсмена	14-06/30100/20 07.07.2020	–	Відповідь не отримано
42.	Урядовий уповноважений з питань гендерної політики	14-06/30435/20 09.07.2020	24096/0/2-20 15.07.2020	Із зауваженнями та/або пропозиціями

Всі отримані зауваження та пропозиції було ретельно опрацьовано.

Результати опрацювання оприлюднено на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції у вигляді відповідної таблиці.

8. Ризики та обмеження

Інформація про ризики та обмеження, а також про наявність результатів громадської антикорупційної та/або громадської антидискримінаційної експертизи у розробника відсутня.

9. Підстава розроблення проекту акта

Проект Закону розроблено відповідно до вимог статті 18 Закону України «Про запобігання корупції», на виконання завдання, визначеного підрозділом 4.3 «Антикорупційна політика» Програми діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 471.

**Голова Національного агентства з
питань запобігання корупції**

Олександр НОВІКОВ

_____ 2020 року